

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ Ο ΕΝ ΤΗ ΞΕΝΗ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΡΟ τριάκοντα και πλέον ἴσως αἰώνων ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης τῆς παναρχαίου καὶ σεβασμίας, ὅπου τὸν εἶχε φέρει δυσάρεστος οἰκογενειακὴ περιπέτεια, ἀπῆρε καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὰς ἀττικὰς ἀκτὰς παράδοξος ταξειδιώτης, κομίζων μετὰ τῶν ἀποσκευῶν του καὶ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, ἅτινα ἐγένοντο ἡ ἀπαρχὴ τῆς γλώσσης, δι' ἧς σήμερον πρὸς ὑμᾶς ἀποστεινομαί. Ἡ ἐποχὴ ἦτο ἡ περιύμνητος ἐκείνη τῆς πρώτης τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου νεότητος. Ἐδῶ τότε ἤκμαζεν αὐστηρός, ὁμοίμορφος εἰς πᾶσαν ἡλικίαν ἐν τῇ ἱερατικῇ του ἀκαμψίᾳ ὁ ἐγγώριος πολιτισμός, ὁ δὲ καυστικός τῆς Λιβύης ἥλιος εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀμαυρώσει τὸν γρανίτην τῶν τεραστίων μνημείων τῆς Μέμφιδος καὶ τῶν Θηβῶν· ἀλλ' ἐκεῖ πέραν ὁ βίος, ἐν τῇ πρώτῃ καὶ ἀρχεγονῶν αὐτοῦ καταστάσει, ἀγνός καὶ δροσερός ὡς αἱ παρθέναι τοῦ Ἰλισσοῦ ροδοδάφναι, διέσωζε τὸ ἄρωμα καὶ τὴν γοητείαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ὁ παμφαῆς ἥλιος τοῦ πολιτισμοῦ ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀνατεῖλει καταυγάζων τὴν οἰκουμένην ἕως πε-

Σ. Δ. Η. Σ. Μεθ' ὑπερτάτης χαρᾶς ἡ Διεύθυνσις τῆς «**Ποικίλης Στοᾶς**» στολίζει τὰς σελίδας τοῦ παρόντος τόμου καὶ διὰ τῆς δημοσιεύσεως **ἀνεκδότου** ἐντελῶς καὶ περισπούδαστου ὑπὸ πᾶσαν ἐποχὴν ἔργου τοῦ πολυτίμως ἐφέτος συνεργαζομένου ἐν τῷ **Ἐθνικῷ Ἡμερολόγιῳ**, παλαιοῦ αὐτῷ γνωστοῦ, τοῦ κατ' ἐξοχίαν ἀθηναίου εὐθυμογράφου κ. **Μπάμπη Ἀννίνου**. Ἀπὸ δεκαετίας ἡ «**Ποικίλη Στοά**» δὲν νῦν τέχνησε νὰ κοσμήσῃ τὰς σελίδας αὐτῆς δι' ἔργου τοῦ κ. Ἀννίνου, τὴν καθυστέρησιν ὅμως αὐτὴν ἀναπληροῦ πληροτέτατα, ἢ ἐν τῷ παρόντι τόμῳ πλουσία συμμετοχῇ τοῦ σκιηπόχου τοῦ Ἀττικοῦ **Χιοῦμοῦ**, οὗ ἡ ἀνωτέρω δημοσιευομένη θαυμασία **Μελέτη**, θὰ διασώσῃ ἐν τῇ «**Ποικίλῃ Στοᾷ**» ἐν ἀπὸ τὰ καλλιτεχνικώτερα καὶ λαμπρότερα ἄρθρα, ἅτινα περιέλαβεν ὁ **δεκατοετής** βίος τῆς ἐκδόσεώς της.

Τὴν διᾶλεξιν ταύτην ὁ κ. Ἀννίνος ἔγραψε καὶ ἀπύργειε μόνον ἐν Ἀλεξανδροίᾳ, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ τελευταίου του ταξειδίου, ἐνώπιον ἀπείρου κόσμου καὶ ἀπάντων τῶν μελῶν τῆς αὐτοῦ ἐκλεκτῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, ἢς προέστατο ἐνθουσιώδης ἀκροατής, ὁ χορηγὸς τοῦ **Παναθηναϊκοῦ Σταδίου** καὶ μεγαλοεργὸς πατριώτης κ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΒΕΡΩΦ.

ράτων· ἀμφιλύκη ροδίνη ἐπεπλανᾶτο ἀκόμη ἐπὶ τῆς γῆς ἐκεῖνης, συγκιρνωμένη ἐνίοτε μὲ τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον τῶν οὐρανίων διαιτημάτων, χάρις εἰς τὴν συγνήν ἐπικοινωνίαν τῶν ἀθανάτων μετὰ τῶν θνητῶν. Διότι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς νηπιότητος τῶν λαῶν αἱ σχέσεις τῶν οὐρανῶν μετὰ τῆς γῆς ὑπῆρξαν πολὺ εὐκολώτεραι καὶ συχνότεραι ἀφ' ὅ, τι εἶνε σήμερον, μεθ' ὅλας τὰς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους προόδους. Καὶ ἐνῶ σήμερον οἱ ἀστρονόμοι διὰ προσπαθειῶν γενναίων, ἀλλ' ὑπερτέρων τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως, ἐπιχειροῦσιν ἀξιεπαίνως νὰ μαντεύσωσι ποῖον εἶνε τὸ ἐκλογικὸν σύστημα εἰς τὸν γείτονα ἡμῶν πλανήτην Ἄρην καὶ πόσα διόδια πληρώνουσι κατὰ τόνον τὰ πλοῖα τὰ διερχόμενα τὰς διὰ τῶν τηλεσκοπιῶν ὁρατὰς διώρυγας αὐτοῦ, οἱ κάτοικοι τῆς γῆς ἐγίνωσκον ἐκ τοῦ πλησίον τοὺς οἰκήτορας τῶν οὐρανῶν, οὐ μόνον δὲ εἰς ἐπιμιξίαν ἄμεσον ἤρχοντο, ἀλλὰ καὶ ἐπιγαμίας συνῆπτον μετ' αὐτῶν. Ἡ Γένεσις μαρτυρεῖ ὅτι πρὸ τοῦ Κατακλισμοῦ οἱ ἄγγελοι ἠράσθησαν τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔτεκνοποίησαν ἐξ αὐτῶν, τοὺς ἔρωτας δὲ τούτους ἐμελέψαν οἱ Ἄγγλοι ποιηταὶ Βύρων καὶ Μούαρ. Ἄν δὲ ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μεταπηδήσωμεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν, τότε μόνα τὰ κατορθώματα τοῦ Διὸς μετὰ τοῦ θήλεος πρὸ πάντων γένους τῶν κατοίκων τῆς γῆς, διὰ νὰ παραλίπω τὴν ἀμέτρητον χορείαν τῶν ἄλλων θεῶν καὶ ἡμιθέων καὶ ἡρώων, θὰ ἤρουν ὅπως προφοδοτήσωσι δέκα σημερινὰ κακουργιοδικεῖα, ἐκδικάζοντα τακτικῶς καθ' ἑκάστην ἀπαγωγὰς καὶ βιασμούς καὶ ἄλλα παραπλήσια ἀδικήματα, ἰσάριθμα δὲ πολιτικὰ δικαστήρια ἀποφαινόμενα ἐπὶ τῶν αἰτήσεων περὶ διαζυγίου τῶν ἀδικουμένων συζύγων, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι οὗτοι ἦσαν ὀλιγώτερον ἀνεκτικοὶ τοῦ Ἀμφιτρούωνος καὶ τῶν ἄλλων ταλαιπώρων θνητῶν, ὧν τὰ λέκτρα ὠρέγετο νὰ συμμερίζηται ἡ ὀλύμπιος αὐτοῦ Μεγαλειότης.

Οἷα ἐποχὴ ἀληθῶς ἐξαισία ἦτο ἐκεῖνη, ὅτε ἐνέαζε καὶ ἡ φύσις καὶ ὁ ἄνθρωπος! Δός μοι, Ἀσκραίε ποιητά, τὴν σεμνὴν σου λύραν, διὰ νὰ ἐξυμνήσω καὶ ἐγὼ τὸν αἰῶνα αὐτόν, ὅστις ἀπεκλήθη παραδόξως χρυσοῦς, ἐνῶ τότε εὐκολώτερον ἠδύνατό τις νὰ συναντήσῃ ἵπποκονταύρους παρὰ ναπολεόνια. Ἡ φύσις ἀκμαία καὶ ὀργῶσα σκορπίζει εἰς τὴν προνομιοῦχον γῆν δαψιλῆ τὸν ζωοπάροχον γυμὸν τῆς καὶ βλάστη θαλερὰ καὶ μεγαλοπρεπῆς ὠραίζει τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς. Αἱ εἰκόνες ἐξελίσσονται χαρίεσσα ἢ ἐπιβλητικά. Εἰς τὰ κρυστάλλινα νάματα τῶν ρυάκων λούονται αἱ Ναϊάδες, πτοούμενα ἑκάστοτε, μετ' αἰδημόνων σκιρτημάτων, ἐκ τοῦ ἐλαφροῦ θροῦ τῶν καλαμώνων. Ὁ θηρευτὴς προβαίνει τολμηρῶς μὲ τὸ ἀκόντιον ἀνὰ χεῖρας, παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ ἀγρύπνων κυνῶν του, ἐνῶ δὲ πατεῖ τὴν ὑγρὰν γλόην, ἔλλοχον τὴν καλλιβλέφαρον δορκάδα, βλέπει τὰς ἀκρωρείας φωτιζομένας ἀπὸ τὴν μαργαριτωδῆ λάμψιν τῆς Ἡοῦς καὶ προσδοκᾷ ἴσως νὰ κατεῖθῃ καὶ μέχρις αὐτοῦ ἡ ροδοδάκτυλος θεά, ὀρεγομένη τῆς ἀλίμου καλλονῆς του, διὰ νὰ χάριση καὶ εἰς αὐτὸν ὅπως εἰς τὸν Κέραλον τ' ἀμβρόσια οὐλήματά της. Οἱ Σάτυροι φιλήδονοι καταδιώκουσι τὰς Ὀρειάδας εἰς ὄρυμῶνας σκιερούς καὶ λόγμους ἀνηλίους, ἐκεῖ ὅπου σήμερον τ' ἀποσπάσματα καταδιώκουσι τοὺς λιπτοφυγοδίκους. Ὁ ἥλιος μεσουρανεῖ ἤδη καὶ ἡ φύσις ἠρεμεῖ, ἐνῶ ὀλβίος ἐν

τῆ μονώσει του ὑπὸ τοὺς κλώνας δρυὸς ἢ πελέας ἀρμόττει τὴν σύριγγα ὁ μέγας Πᾶν, οὗ τὸν θάνατον ἀνήγγειλε μετὰ τινὰς αἰῶνας εἰς τοὺς πλωτῆρας τῆς ρωμαϊκῆς νῆός, ἢ ἐν τῷ πελάγει ἀκουσθεῖσα μυστηριώδης φωνὴ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Αὐγούστου. Καὶ ὅταν ἡ λύχη ἐπέρχεται καὶ τὸ ἰώδες χρῶμα τοῦ Ὑμηττοῦ ὠχρῖξ καὶ ἡ λαλιά ἢ φλύαρος τοῦ τέττιγος βαθμηδὸν σθενύεται καὶ ἀντηχεῖ παλμῶδες καὶ σχεδὸν θλιβερὸν τὸ βλήχημα τῶν προβάτων, ἐπιστρεφόντων εἰς τὴν ποιμνὴν, ὁ ὕπνος κατέρχεται λυσίπνοος, πιέζων ἐλαφρῶς τὰ βλέφαρα τῶν βροτῶν, κεκοπιακῶτων ἐκ τῶν ἀθῶων μόγθων τῆς ἡμέρας, συνεπιφέρων χορείαν ὀνείρων ἰλαρῶν καὶ εὐφροσύνων. Ὡ ἐποχὴ μακάρια, ὅτε εἰς κάδος γάλακτος ἀγνοῦ καὶ εὐώδους ἢ λάγνης πλήρης ξανθοῦ Ὑμητείου μέλιτος ἦτο ἀγαθὸν πολυτιμότερον καὶ ἀπὸ αὐτὰς τὰς Μετοχὰς τῆς Πιστωτικῆς Τραπεζῆς· ὅτε ἡ φιλοδοξία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξετείνετο πέραν τῶν ὀρίων τοῦ ἀγροῦ του ἢ τοῦ ἔρκους τῆς ποιμνῆς του· ὅτε ὁ νοῦς μὴ βασανίζομενος ἀπὸ τὸν σάρακα τῆς λύσεως τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν μυστηρίου, ἤσχυλετο τὸ πολὺ περὶ τὴν τελειοποίησιν τοῦ ἀρότρου ἢ τῆς δικέλλης· ὅτε ἔλειπον ἐκ τοῦ κόσμου ἡ φιλοσοφία τοῦ Σοπενάουερ, ἡ φυλλοξήρα, ἡ καταναγκαστικὴ κυκλοφορία, αἱ συνταγματικαὶ θεωρίαι καὶ τὰ συνδικάτα τῶν δανείων!

Κατ' ἐκείνους τοὺς εὐδαίμονας χρόνους ἀπεθιβάσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν γῆν ὁ Φοῖνιξ τὸ γένος, κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην, Αἰγύπτιας δὲ κατ' ἄλλους, ἐξηγνετισμένος touriste Κάδμος. Διὰ τὸ παράδοξον ἐμπορευσμά του—τὰ γράμματα ἔννοα—δὲν ἐπλήρωσεν, ὑποθέτω, τελωνιακὸν δασμὸν, ἀφοῦ σήμερον ὅτε ὑπάρχουσι καὶ δασμολόγια καὶ τελωνοφύλακες καὶ οἰκονομικὰ ἀνάγκαι τοῦ Κράτους, πλείστοι ὅσοι εἶνε οἱ εἰσάγοντες δωρεὰν πράγματα ἀσυγκρίτως τιμαλφέστερα ἀπὸ τ' ἀλλόκοτα αὐτὰ μικροσκοπικὰ συμβολικὰ σχήματα. Ὁ ἀγαθὸς Κάδμος θὰ ἐφορόντισε βεβαίως ἅμα τῆ ἐγκαταστάσει του περὶ τῆς διαδόσεως τοῦ ὠφελίμου ἐφοδίου του καὶ θὰ ἐφορόντισεν εὐλικρινῶς καὶ ἀφιλοκερδῶς, διότι δὲν πιστεύω ὅτι ὁ σχετικῶς αὐτὸς κοσμογυρισμένος τέλος πάντων καὶ πεπειραμένος ἠθέλησε νὰ ἐκλέξῃ ὡς ἐπάγγελμα βιοποριστικὸν τὸ ἐξηυτελισμένον ἔργον τοῦ γραμματοδιδασκάλου, τὸ ὅποιον καὶ σήμερον μεθ' ὄλην τὴν πρόοδον τῆς σοφίας, δὲν ἐξασφαλίξει πάντοτε τὸν ἀσπαζόμενον αὐτὸ ἀπὸ τοῦ μαρτυρικοῦ δι' ἀσιτίας θανάτου. Μεγάλῃ προθυμίᾳ ὑποθέτω ὅτι δὲν ὑπῆρξεν εἰς τὰς ἀρχὰς μετὰ τῶν αὐτοχθόνων πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ἀγνώστου αὐτοῦ ἐμπορευσματος, ἡ ἱστορία δὲ τῶν παναρχαίων χρόνων μαρτυρεῖ ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ ξένου ἐβράδυνεν ἀρετὰ ν' ἀποφέρει καρπὸς ἀξίους λόγου. Δόσις τις δυσπιστίας καὶ ἐπιφυλακτικότητος ἐνυπάρχει φύσει ἀνεκαθεν εἰς τὸν ἑλληνικὸν χαρακτήρα, τὸ περιέργον δὲ εἶνε ὅτι τὸ αἰσθημα τοῦτο ἐξεδηλώθη πάντοτε προκειμένου περὶ τῆς εἰσαγωγῆς ἔξωθεν τῶν ὠφελίμων μᾶλλον ἢ τῶν βλαβερῶν νεωτερισμῶν. Οὕτω καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους τοῦτους χρόνους ἐνῶ ραδίως καὶ ἱλαδὸν εἰσάγονται καὶ πολιτογραφουνται εἰς τὴν ἀρτιπαγῆ καὶ ἀμόρφωτον κοινωνίαν μας αἱ ἀλλόκοτοι καὶ γεροντικαὶ ἰδιοτροπίαί τοῦ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ συρμοῦ περὶ τὸ ἐσθίειν καὶ τὸ ἐνδύεσθαι καὶ τὸ λαλεῖν καὶ τὸ δικάζεσθαι ἐν γένει, καὶ εὐρίσκουσι

προχείρους θιασώτας και ἀποδέκτας τὰ σιόκιν και τὰ ράουτ και ἡ κοινοβουλευτικὴ κωλυσιεργία και ἡ μορφινομανία και ἡ γλώσσα τοῦ κ. Ψυχάρη και αἱ διὰ δυναμίτιδος ἀπόπειραι, αἱ πρακτικαὶ ἐφευρέσεις, αἱ ὄρθαι ιδέαι· εὐρίσκουσιν ἀντίστασιν και ὑπόκεινται εἰς παρατεταμένην κάθαρσιν, ὡς νὰ ἦσαν ἀποικίαι μικροβίων. Ὡς και αὐτὴ ἡ πατάτα, Κύριοι, τὸ τόσον ἄθῳον και θρεπτικὸν προῖον—θὰ τὸ πιστεύσητε;—ὡς και αὐτὴ ὑπέστη δοκιμασίαν, διὰ νὰ εἰσαχθῆ δὲ και καλλιεργηθῆ και καταστῆ τροφὴ κοινὴ και εὐεργετικὴ εἰς τὴν χώραν μας, ἐδέησε νὰ καταφύγῃ ὁ πρῶτος εἰσαγωγὼν αὐτὴν ἀείμνηστος Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννης Καποδίστριας εἰς τέχνασμα τιμῶν τὴν εὐφύιαν του. Καὶ ἐπιτρέψατέ μοι νὰ διηγηθῶ ὑμῖν τὸ ἀνέκδοτον, τὸ ὁποῖον εἶνε αὐθεντικόν. Ὁ Καποδίστριας ἔλθων εἰς τὴν Ἑλλάδα και ἀναλαβὼν τὴν ἐξουσίαν, εὗρε τὴν χώραν ἔρημον σχεδὸν και χέρσον ἐκ τῶν δρώσεων και τῶν ἐμπρησμῶν, τὸν λαὸν δὲ γυμνὸν και πειναλέον ἐκ τοῦ μακροῦ αἰματηροῦ ἀγῶνος· διὸ ὁ συνετὸς και προνοητικὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὅστις ὡς και ἐν φορτίον γάτων—μάλιστα, Κύριοι, γάτων—εἶχε φροντίσει νὰ φέρῃ ἐκ Τεργέστης, διότι τὸ γένος τῶν χρησίμων αὐτῶν ζῶων εἶχε σχεδὸν ἐκλείπει κατὰ τὸν ἀγῶνα ὡς ἐκ τῆς ἐρημώσεως και ἀσταθείας τῶν συναικισμῶν, ἐσκέφθη νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν καλλιέργειαν τῶν γεωμήλων, ὧν ἡ χρῆσις ἀπὸ τεσσαρακονταετίας ἤδη περίπου χάρις εἰς τὴν φιλόανθρωπον ἀφοσίωσιν τοῦ Παρμαντιέ και παρὰ τὰς δεινὰς ἀντενεργείας ὡς και αὐτῶν τῶν θεολόγων, εἶχε γενικευθῆ ἐν Εὐρώπῃ. Παρήγγειλε λοιπὸν δύο φορτία και μετὰ τὸν κατὰπλου αὐτῶν προσεκάλεσε διὰ προκηρύξεως τῆς κυβερνήσεως πρὸς τὸν λαόν, καθιστώσης γνωστὰς τὰς ὠφελίμους ιδιότητας τοῦ ἀγνώστου προῖοντος και παρεχούσης ἅμα ὁδηγίας περὶ τῆς καλλιέργειας αὐτοῦ, τοὺς βουλομένους ὅπως λάθωσι ποσότητά τινα ἐξ αὐτοῦ διὰ νὰ τὸ φυτεύσωσιν. Ἄλλ' ἡ πρόσκλησις ἔμεινεν ἀνευ ἀποτελέσματος· αἱ ἡμέραι παρήρχοντο και οὐδεὶς παρουσιάζετο νὰ παραλάβῃ οὐδὲ κἄν χάριν περιεργείας τὸν ἀγνώστον και διὰ τοῦτο περιφρονούμενον καρπόν. Τότε ὁ ἀγγλῖνος πρεσβύτες ἐσκέφθη τὸ ἐξῆς στρατήγημα. Τὸ πεινιχρὸν γραφεῖον τοῦ Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος ἐν Ναυπλίῳ τότε συνέκειτο ἐκ δύο δωματίων, διαχωριζομένων ὑπὸ μικροῦ διαδρόμου ἢ ἀντιθαλάμου μᾶλλον, ἔνθα ἐπὶ ἀναλογίῳ ὑψηλοῦ εὐρίσκατο ὀγκῶδες βιβλίον, ἐφ' οὗ συνεθίζεν ὁ ἀσιδίμος ἀνὴρ νὰ σημειῶνῃ ἰδιοχειρῶς τὰς ἐγγράφους αὐτοῦ διαταγὰς. Ταύτας ἀνεγίνωσκον οἱ εἰς τὸ παρακείμενον δωματίον ἐργαζόμενοι γραμματεῖς του και ἐξετέλουν τὰ παραγγελθέντα. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο λοιπὸν ὁ Καποδίστριας ἔγραψε τὴν ἐξῆς διαταγὴν: ν' ἀποβιβασθῆ τὸ φορτίον τῶν γεωμήλων εἰς τὴν παραλίαν, νὰ ταχθῶσι περὶ αὐτὸ σκοποὶ φρουροῦντες νυχθημερόν, ἀλλὰ νὰ δοθῆ εἰς τοὺς φρουροὺς τούτους παραγγελία, ὅτι ἐὰν ἦθελον ἰδεῖ τοὺς πολίτας προσερχομένους και ὑπεξαίρουντας λαθραίως γεωμῆλα ἐκ τοῦ σωροῦ, νὰ προσποιηθῶσιν ὅτι δὲν τοὺς ἔβλεπον και νὰ τοὺς ἀρίσωσι νὰ παραλάβωσιν ὅσα ἦθελον.

Ὁ ἀναγνούς τὴν διαταγὴν ταύτην γραμματεῖς ἐξεπλάγη διὰ τὸ ἀντιφαστικὸν αὐτῆς και μὴ κατανοῶν τὸν σκοπὸν, ἐθεώρησε καλὸν νὰ ἐρω-

τήτη τὸν Κυβερνήτην πρὸ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς μήπως συνέβη λάθος κατὰ τὴν διατύπωσιν.

— "Ὁχι, ἀπήντησε μειδιῶν ὁ Καποδίστριας, νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ διαταγή ὡς ἔχει.

Τί συνέβη τότε; Οἱ πολῖται οἱ περιφρονήσαντες τὸ δωρεάν προσφερόμενον αὐτοῖς εἶδος, ἐκεντήθησαν ὑπὸ τοῦ πειρασμοῦ νὰ τὸ ὑπεξαίρεσωσιν, εὐθὺς ὡς εἶδον αὐτὸ φυλασσόμενον. "Ὅθεν ἤρχισαν πολλοὶ νὰ μεταβαίνωσι κρυφίως τὴν νύκτα καὶ νὰ γεμίζωσι σάκκους γεωμήλων, οἱ δὲ σκοποὶ, καθ' ἣν εἶχον ἐντολήν, τοὺς ἄφιναν, προσποιούμενοι ὅτι δὲν βλέπουσιν. "Ἐβρασκαν τὰ γεωμήλα, τὰ ἔφαγον καὶ τὰ εὖρον εὐάρεστα εἰς τὴν γεῦσιν· μερικοὶ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ τὰ φυτεύσωσιν, ἔκτοτε δὲ ἤρχισεν ἡ παραγωγή καὶ ἡ διάδοσις τοῦ τόσοσιν ὠφελίμου εἰς τὰς ἀπόρους ἰδίως τάξεις προϊόντος τούτου ἐν Ἑλλάδι.

"Ἄν ὁ πρῶτος εἰσαγωγεὺς τῶν γραμμάτων ἐγίνωσκε τὸν ἑλληνικὸν χαρακτήρα τόσοσιν κατὰ βῆθος ὅσον ἐκ τοῦ ἀνωτέρω περιστατικῶ φάινεται ὅτι τὸν ἐγίνωσκεν ὁ φιλόπατρις τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήτης, ἴσως τὸ ἐμπόρευμα αὐτοῦ θὰ διεδίδετο ταχύτερον. "Ἄλλ' ἴσως καὶ ἡ Πρόνοια ἐπιτηδες ἀρῆκε τὸν σπόρον αὐτὸν ἐπὶ πολὺ διάστημα ἀκαρποφόρητον, διὰ νὰ παραχθῇ ἀρτιώτερος καὶ εὐρωστότερος ὁ καρπός, οὕτως εἶχεν ἀνάγκην ἐν ταῖς βουλαῖς αὐτῆς ταῖς ἀνεξιχνίαστοις πρὸς νοερὰν διατροφήν τοῦ κόσμου. Πόσον δὲ κατόπιν ἤχησε τὸ προϊόν αὐτὸ εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους, πόσων σοφῶν καὶ μεγαλοφυῶν γενεᾶς διέθρεψε καὶ ὁποίας δι' αὐτῶν ἐγένετο ὠφελείας πρόξενον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα δὲν προσδοκᾷτε βεβαίως ἐξ ἐμοῦ νὰ μάθητε.

Κανδηλανάπτης ταπεινὸς εἰς τὸ τέμενος τῶν γραμμάτων, ἐκ νεότητος ἀφοσιωθείς εἰς τὴν λατρείαν αὐτῶν, ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀπτικῆς πρὸ μικροῦ ἐκινήσας, ἀποδίδω τὰ τροφεία ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεων μου, προσφέρων τὸν φόρον τοῦ σεβασμοῦ μου πρὸς τὴν γῆν ταύτην τὴν γηραιάν, ἱερὰν κοιτίδα τῆς γνώσεως καὶ τῆς μαθήσεως καὶ πρὸς τὴν ζῶσαν ἐν αὐτῇ ἑλληνικὴν κοινότητα, εὐγενῆ κληρονόμον καὶ εὐσεβῆ θεματοφύλακα εὐκλεῶν παραδόσεων. Καὶ τὴν ιδιότητά μου ταύτην καὶ ἀποστολὴν ἐξαγγέλλω θαρραλέως καὶ ἀπεριστρόφως, ἔχω δὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι οὐδεὶς τῶν τεσσαράκοντα αἰῶνων, οὗς εἶδεν ὁ Βοναπάρτης ἐπικληθέντος ὡς πελαργούς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν Πυραμίδων, οὐδ' αὐτὸς ὁ ἔκτοτε ἐπικληθείς τεσσαρακοστὸς πρῶτος, θὰ ἐκπλαγῆ βλέπων με περιπλανώμενον ὑπὸ τὴν φιλολογικὴν μου ἀποστολὴν ἀνὰ τὴν γῆν τῆς Αἰγύπτου. Καὶ ἂν μνήμονες παλαιότερων καὶ προσφάτων ὀχληρῶν ἐπιδρομῶν ἐν ὀνόματι τῆς τέχνης καὶ τῶν γραμμάτων γενομένων, αἵτινες καὶ εἰς τὸ μέλλον δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ ἐπαναληθῶσι, δυσπιστήτε μετ' εὐλόγου ἐπιφυλάξεως πρὸς τοὺς αὐτοχειροτονητοὺς ἱεραποστόλους τῆς τέχνης καὶ τοὺς commis-voyageurs τῶν γραμμάτων, ὀφείλετε ὅμως ν' ἀναλογισθῆτε, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ οἱ τακτικώτερον καὶ γνησιώτερον ἔχοντες τὸ διαβατήριον ἐκ μέρους τῶν Πιερίδων, οἵτινες τούτου ἕνεκα ἔχουσι καὶ βασιμῶτερὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς ὑμετέρας εὐμενείας. "Ἄλλως τε, Κύριοί μου,

μη λησμονήτε, ὅτι ἡ χώρα αὕτη προώρισται ἀνάκαθεν ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας νὰ χρησιμεύῃ ὡς στάδιον ἐπιδρομῶν ποικίλων. Ὁ ροῦς τῶν αἰῶνων ἐξώθει εἰς τὴν γῆν ταύτην ἀλλεπαλλήλους τοὺς κατακτητὰς, οὐ μόνον δὲ οἱ νικηφόροι στρατηλάται ἀπὸ τοῦ Καμβύσου μέχρι τοῦ Βοναπάρτου, εὗρισκον ἐδῶ στάδιον εὐκλεοῦς ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἠττημένοι τῶν Φαρσάλων καὶ τοῦ Ἀκτίου ἐτύγγχανον ἐπεικοῦς ἀνοχῆς καὶ προσκαίρου καταφυγίου. Ὡστε ἐὰν ἡ φωνὴ μου ἐκέκμητο μείζον κῦρος, ἤθελον προτρέψῃ ὑμᾶς νὰ ἐξακολουθήσητε πράττοντες ὅ,τι αὐθορμήτως καὶ ἐκ φυσικῆς καλοκαγαθίας συνειθίσατε ἀνάκαθεν νὰ πράττητε, συμμορφούμενοι μὲ τὰς φιλοξένους παραδόσεις τῆς χώρας ἐν ἣ ζήτε, νὰ τιμᾶτε δηλαδὴ ὡς προσήκει τοὺς ἀξίους τιμῆς, νὰ ἐπεκτείνητε δὲ συγκαταβατικῶς τὴν ὑμετέραν προστασίαν, καὶ ἐπ' αὐτῶν προσέτι τῶν ἐπὶ ἀπλῶ προσήματι τῶν φώτων καὶ τῆς παιδείας ἐπικαλουμένων αὐτῆν, ἀπαράλλακτα ὅπως οἱ καλοὶ Χριστιανοί, εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἑαυτῶν θρησκείας ἀποβλέποντες, ἔλεοῦσι χωρὶς ν' ἀπατῶνται καὶ τοὺς ἀγύρτας, οἵτινες κατορθοῦσι νὰ παχύνωσι τὴν γαστέρα των διὰ τῶν ἀσάρκων λειψάνων προβληματικῶν ἀγίων, καὶ αὐτοὺς τοὺς μετεροχόμενους τὴν ἐπαίτειαν, ὡς ἐπάγγελμα, οἵτινες ἀναρτῶντες μετὰ τὴν ἐπάνοδόν των εἰς τὰ ἴδια τὴν ἐπαιτικὴν βακτηρίαν ὡς τρόπαιον, τοκίζουσι τὰ συναχθέντα ἀπὸ τὰ ἔλεη τῶν πιστῶν κεφάλαια, ἀφίνοντες εἰς τὸν ἐπουράνιον Πατέρα τὴν μέριμναν τοῦ ν' ἀμείψῃ τοὺς ἐλεήσαντας αὐτὸν εὐπίστους.

Δὲν προβάλλω βεβαίως ἀξιώσεις εὐρεσιτεχνίας λέγων ὅτι τὰ γράμματα παντοῦ καὶ πάντοτε πρέπει νὰ τιμῶνται καὶ νὰ προστατεύονται· ἀλλ' οὔτε τολμηρὸς θὰ φανῶ ἂν προσθέσω, ὅτι ἰδιαζούσης τιμῆς καὶ προστασίας ὑπὲρ πάντα τὰ ἄλλα εἶνε ἄξια τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ὅλα εἶνε διατεταγμένα σαφῶς ἐν τῇ φύσει, μετὰξὺ δὲ τοῦ ὑλικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου ὑπάρχουσι σχέσεις ἀνεξίτητοι πολλάκις ὡς πρὸς τὰ αἰτία, ἀλλ' ἐξηκριθωμένα καὶ ὠμολογημένα· πάντοτε ὡς πρὸς τ' ἀποτελέσματα. Διὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν σχέσιν τῶν ὄντων πρὸς ἄλληλα ἐν τῇ φύσει ὁ μέγας Δάσθιν ἀναφέρει περιστατικόν, τὸ ὁποῖον καταπλήσσει ἐν ἀρχῇ ὡς παραδοξολογία, ἀλλ' ἐπιβάλλεται εὐθὺς ἔπειτα εἰς τὸν νοῦν χάρις εἰς τὴν αὐστηρὰν λογικότητά του. Ὅπου, λέγει, πλεονάζουσιν οἱ γάτοι, σπανίζει εἶδος τι φυτοῦ παρεμφεροῦς πρὸς τὸ τριφύλλιον. Ὁ ἀκούων τὸ ἀξίωμα τοῦτο ξενίζεται κατὰ πρῶτον, διότι εἶνε πασίγνωστον ὅτι οἱ γάτοι, μὴ ἀκολουθοῦντες τὰς ἀρχὰς τοῦ Πυθαγόρα, ὡς μερικοὶ τῶρα νεωτερίζοντες, δὲν εἶνε φυτοφάγοι. Γι' συμβαίνει ὁμοίως· Οἱ γάτοι ἐξολοθρεύουν τοὺς ἀρουραίους μῦς, τοὺς φθερούς ἐκείνους καταστροφεῖς τῶν ἀγρῶν, τῶν ὁποίων τὴν φθοροποιὸν ἐνεργεῖαν ἔδοκίμασε πρὸ διετίας ἡ Θεσσαλία, πρὶν δοκιμάσῃ καὶ τὴν ἄλλην εὐχαρίστησιν τῆς πληθώρας τῶν ἐπικεκηρυγμένων ληστών. Οὗτοι δὲ πάλιν οἱ μῦς ἐξολοθρεύουσι τοὺς βροῦγους, εἶδος τι τρωκτικῶν ἐντόμων, οἱ ὁποῖοι πολλαπλασιάζομενοι ἀφανίζουν τὸ τριφύλλιον. Ἄρα ὅπου πολλοὶ γάτοι, ἐκεῖ ὀλίγοι ποντικοὶ καὶ ἐπομένως περισσότεροὶ βροῦγοι καὶ ἐπομένως ὀλιγώτερον τριφύλλιον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνθρώπινος βίος εἶνε μία τῶν πολλαπλῶν μορφῶν καὶ ἐκ-

φάνσεων τῆς φύσεως, ὅμοιοι νόμοι διέπουνσι καὶ ἐν αὐτῷ τὰς σχέσεις, ἀόρατοι δὲ δεσμοὶ συνέχουσιν μυστηριωδῶς τὰ δεισιπῶτα καὶ ἀπώτατα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ μὴ ἐκλαμβάνηται ὡς παραδοξολόγος ὁ ἰσχυροζόμενος, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι ὅπου ὑπάρχουσιν πολλοὶ ὑποψήφιοι εἰς τὰς ἐκλογὰς καὶ μὲγάλα πατριωτικά ἰδέαι εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐκεῖ οἱ δανεισταὶ πληθύνονται μὲ 30 τοῖς 00 καὶ πρέπει νὰ μένουν καὶ νύχτα στημένοι. Ἡ σχέσις λοιπὸν — διὰ νὰ ἐπανεέλθω εἰς τὸ θέμα μου ἀφ' οὗ ἀρχετὰ ἐλοξοδρόμησα — μεταξὺ τῆς πνευματικῆς προόδου καὶ τῆς ὑλικῆς εὐημερίας τῶν ἔθνων πρὸ αἰῶνων ἤδη παρετηρήθη καὶ ἀνεγνωρίσθη εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας ὡς εὐθεία καὶ ἄμεσος· ἀλλ' ἐκεῖ ὅπου ἀπετέλεσε φαινόμενον λαμπρὸν καὶ ἀξιοθαύμαστον ἡ σχέσις τῆς ἀκμῆς τῶν γραμμμάτων καὶ τῆς παιδείας μετὰ τῆς ἔθνικῆς ευκλείας, ὑπῆρξεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι, οὐχὶ ἐφ' ἅπαξ ὡς ἀλλαγῶν, ἀλλ' ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς περιόδοις τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὅμάδες σοφῶν καὶ συγγραφέων καὶ καλλιτεχνῶν, ἀποτελοῦσαι φαινοὺς ἀστερισμοὺς παρατηροῦνται ἀναφαινόμεναι καὶ συνυπάρχουσαι κατὰ τὰς ἐπισημοτάτας ἐποχὰς τοῦ ἑθνικοῦ βίου, διαλείπει δὲ τὸ σέλας αὐτῶν ὁσάκις τὸ αἰθρίον στερέωμα ἀμυρῶνουσιν αἱ νεφέλαι τῆς παρακμῆς καὶ τῆς καταπίεσεως. Αἱ χορεῖαι δὲ αὐταί, ἀνόμοιοι ἐκάστοτε, ἄλλην ἄλλοτε ἔχουσιν πορείαν καὶ μεθόδον, ὅτε μὲν αὐστηρῶς θεωρητικά, ὅτε δὲ δημιουργικῶς πρακτικά, πάντοτε ὅμως ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἰδεώδη τελειότητα καὶ τὴν ἀκοίμητον πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, δὲν ἔχουσιν ὠρισμένον καὶ στάσιμον τὸ ἔδαφος τῆς ἐνεργείας των, ἀλλὰ παρακολουθοῦσι τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ὅπου αὐτὸ δρᾷ καὶ μεγαλοουργεῖ, ἀπόστολοι ἄμα καὶ πρόδρομοι αὐτοῦ καὶ ὁδηγοί, ἀπὸ τοῦ Σικελικοῦ πελάγους εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰωνίας καὶ ἀπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νεῖλου, μεταφέρουσαι τὴν εὐεργετικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν καὶ σύμπραξιν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων τῶν Συρακουσίων τυράννων εἰς τὰ πολυτελῆ διαιτήματα τῶν ἄβροδαιτίων ἀσιανῶν σατραπῶν καὶ ἀπὸ τὰς ἀκαταρτίστους αὐλὰς τῶν Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων ἡγεμόνων εἰς τὸ κέντρον τοῦτο τοῦ φιλεργοῦ καὶ ἐλευθερίου πολιτισμοῦ τῶν Πτολεμαίων. Καὶ ὅτε κατόπιν ἡ Ἑλλάς καταπονηθεῖσα ζεῦγνυται εἰς τὸ θριαμβευτικὸν ἄρμα τῆς Ῥώμης, καὶ ἀρχεῖ ἡ πολιτικὴ ἐνέργεια τοῦ ἔθνους, τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα παραμένει ἀδέσμευτον καὶ διασώζει αὐτὸ μόνον τὴν ἔθνικὴν ὑπαρξίν καὶ ἡ Graecia capta κατὰ τὴν περίφημον ἐκφρασίν τοῦ Λατίνου ποιητοῦ ὑποδουλοῖ βαθμηδὸν τὸν ἄγριον νικητὴν. Τὸ πνεῦμα τοῦτο ἀκατάβλητον διὰ τῶν αἰῶνων διῆκον καὶ λεληθότως ἐπενεργοῦν ἐν τῇ ἐπελθούσῃ ζυμώσει τῶν φυλῶν, δημιουργεῖ τὸ μὲγα θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἀθλοφόρου μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ. Καὶ πάλιν ἔπειτα ἐπέρχεται νῦν ζοφερὰ δουλείας, καὶ πάλιν τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα διὰ τῆς παιδείας διασώζει ἀνὰ μέσον πιέσεων καὶ μαρτυριῶν καὶ θυσιῶν τὸ ζῶπυρον τῆς ἔθνικῆς ἰδέας καὶ προετοιμάζει αὐτὸ τὴν ὁδὸν τῆς νέας ἔθνικῆς παλιγγενεσίας. Διὰ ν' ἀναβλαστῆσῃ ἡ τιτάνειος ἀληθῶς γενεὰ τῶν νεωτέρων προμάχων καὶ ἀριστέων τῆς ἐλευθερίας, εἰργάσθησαν ἀφανῶς ἐπὶ αἰῶνας μετὰ καρτερίας καὶ ἐθελουσίας ὄντως ἡρωικῆς, ἄνευ

ιδιοτελοῦς προσδοκίας, ἀλλ' ἐν τῇ ἱερᾷ πίστει τῆς ιδέας γενεαὶ ὀλόκληροι λογίων καὶ διδασκάλων, οἵτινες ἐκαλλιέργουν καὶ διεμόρφωνον τὸ ἔθνικόν φρόνημα, καὶ πρὶν ἢ ἀστράψῃ ἡ σπάθη τῆς ἐκδικήσεως, εἶχεν ἐργασθῆ ἡ γραφίς ὡς σκαπάνη ὑπονομεύουσα βραδέως, ἀλλ' ἀσφαλῶς τὰ θεμέλια τῆς τυραννίας. Ἡ περιβόητος δ' ἐκείνη φράσις τοῦ ἀλθανοφώνου Σουλιάτου ὅτι: « ὁ δεῖνα μὲ τὸ πάλλα καὶ ὁ δεῖνα μὲ τὸ πένα λευτερώσαν τὸ Ἑλλάδα » δὲν πρέπει νὰ ἐκληρηθῇ μόνον ὑπὸ τὴν συνήθη παιγνιώδη αὐτῆς ἔννοιαν, ἀλλὰ νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἐνδειξις τῆς ἐνυπαρχούσης ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ πεποιθήσεως περὶ τῆς τελεσφόρου ἐκδουλεύσεως, ἣν προσήνεγκον τὰ γράμματα καὶ οἱ ἐργάται αὐτῶν εἰς τὴν ἔθνικὴν ἀναγέννησιν. Κάθε πρᾶγμα ἔχει τὸν μυστηριώδη ἐπίστε προορισμὸν τοῦ εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, καὶ ἡ μελάνη χρησιμεύει ὄχι μόνον εἰς μουντσούρωμα τοῦ χάρτου, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄρδευσιν τοῦ δένδρου τῆς ἐλευθερίας. Ἄν ὑπῆρχε παρὰ τοῖς ἀνθρώποις μείζων σεβασμὸς πρὸς τὴν δικαιοσύνην, ἡ περὶ τὰ τέλη τοῦ Δεκεμβρίου ἐορταζομένη ὁσία Μελάνη, ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ ὁμώνυμον ὑγρὸν, θὰ ἤξιοῦτο πλείονος διακρίσεως μεταξὺ τῆς ἀπειροπληθοῦς στρατιᾶς ἄλλων ἀγίων, ἐξ ὧν πολλοὶ ἠγιάσθησαν διὰ κατορθώματα ἥκιστα συντελεστικὰ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ τὸ ἔχει ἡ τύχη τῆς, ἕνεκα ἰσως τοῦ χρώματός τῆς, νὰ τὰ εὐρίσκη σκοῦρα καὶ μεταξὺ τῶν ἀγίων καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ διὰ τὸ ἀχρεῖον αὐτὸ λογοπαίγνιόν μου—τὸ ὅποιον σᾶς ὑπόσχομαι ὅτι θὰ ἦεν τὸ μόνον—ἃς μοι χρηρηγηθῇ συγκαταβατικῶς χάρις, ἕνεκα τῆς περιεχομένης ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἀληθείας. Διότι ἀληθῶς, Κύριοι, ἀντὶ ὅλων τῶν εὐεργητημάτων ὅσα παρέχουσι τὰ γράμματα εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐν πάσαις ταῖς ἐποχαῖς, ἡ ἀμοιβὴ τῶν καλλιεργούντων αὐτὰ ἐπ' ἀλλοτρίᾳ ὠφελῆξ ὑπῆρξε γλίσχρος, δὲν εὐρίσκεται, δὲ κληρὸς μᾶλλον ἀχάριστος, ἰδίως παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἱστορίαν, ἀπὸ τὸν λαχόντα εἰς τοὺς ἀτυχεῖς ἐργάτας τῶν γραμμάτων καὶ τῆς πνευματικῆς μορφώσεως. Ἡ μελαγχολικὴ παρατήρησις τοῦ Βιργιλίου *sic vos non vobis* ἐφαρμόζεται μᾶλλον εἰς αὐτοὺς παρὰ εἰς τοὺς βόας, οἵτινες, ὡσάκις ἐργάζονται, ἔχουσι τοὺς ἀχρεῖστον ἐξησφαλισμένην τὴν τροφὴν τῶν ὡς εὐφωῶς δὲ παρετήρησεν, ἐφαρμόσας μάλιστα καὶ πρακτικῶς εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὴν θεωρίαν τοῦ ὁ σοφὸς Βιλλεμαίν, ὅστις ἐχρημάτισε καὶ ὑπουργός, τὸ στάδιον τῶν γραμμάτων εἶνε τὸ ἀριστον πάντων, ἀρκεῖ τις νὰ γνωρίζῃ νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ ἐγκαίρως. Τὰ δεκαεῖς ἐν ἀρχῇ τὸν ἀριθμὸν μικρόβια ἐκείνα τὰ ὑπὸ τοῦ Κᾶδμου εἰσαχθέντα καὶ καλλιεργηθέντα ἐπήνεγκον μεταξὺ τῶν μεταγενεσιέρων καλλιεργητῶν αὐτῶν, περισσότερας καὶ ὀδυνηροτέρας καταστροφὰς ἀπ' ὅλα τὰ βακτηριδία τοῦ Κῶχ καὶ τοὺς λοιποὺς μικροσκοπικοὺς δολοφόνους τῶν νεωτέρων ἐπιδημιῶν. Καὶ περὶ μὲν τῶν πρώτων αἰῶνων δὲν ὑπάρχουσι γραπτὰ μαρτυραία, εἰ καὶ ἐκ τῶν μετέπειτα ἱστορικῶν γνωστῶν περιπετειῶν τῶν σοφῶν καὶ τῶν λογίων δυνάμει νὰ εἰκόσωμεν τὰς φρικτὰς ταλαιπωρίας τῶν πρώτων ἐκλεξάντων κατὰ τοὺς τραχεῖς ἐκείνους καιροὺς ὡς ἐπάγγελμα τὴν θεραπείαν τῶν ἀπηνῶν αὐτῶν τυραννίσκων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὁμῶς τοῦ ὄρ-

γασμού και τῆς ἀκμῆς τῶν γραμμάτων, ἥτις συμπίπτει μὲ τὴν ἑναρξίν τῆς ἐνδόξου δράσεως τοῦ ἑλληνισμοῦ, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, τὰ δεινοπαθήματα τῶν θυμάτων τῆς παιδείας, ἐὰν ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν Κλεάνθην τὸν ἐπικληθέντα Φρεάντην, τὸν Ζήνωνα τὸν γράφοντα εἰς ὠμοπλάτας βλαβῶν καὶ καταλήξωμεν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς δημοδιδασκάλους, οἵτινες συνωστίζονται περιδεεῖς κατὰ πάντα Λύγουστον εἰς τοὺς διαδρόμους τοῦ Ἰπουργείου τῆς Παιδείας, ἀναμένοντες ἐναγωνίως τὸ διάταγμα, τὸ ὁποῖον θὰ τοὺς ἐκσφενδονίσῃ εἰς τὰ πέρατα τῆς ἐπικρατείας, τὰ δεινοπαθήματα λέγω αὐτῶν ἀποτελοῦσιν ἀπέραντον μαρτυρολόγιον. Καὶ ἀληθῶς μὲν τινες ἐξ αὐτῶν ἐν πάσῃ ἐποχῇ ἐξηρέθησαν τοῦ γενικοῦ κανόνος καὶ διὰ τῶν γραμμάτων ἀπέκτησαν καὶ δόξαν καὶ εὐημερίαν· ἀληθῶς ἕτεροι εὗρον προστάσιαν καὶ ἐξησφάλισαν ἄνετον βίον, χάρις εἰς τὴν γενναιοδωρίαν εὐγενῶν καὶ φιλομούσων ἰδιωτῶν καὶ ἡγεμόνων· ἀλλὰ πάλιν ἀπέναντι τῶν εὐαρίθμων αὐτῶν τῶν εὐνοηθέντων ὑπὸ τῆς τύχης, πόσαι εἶνε αἱ μυριάδες τῶν ταλαιπώρων σοφῶν καὶ λογίων καὶ συγγραφέων, οἵτινες ἐλπίσαντες ἐπὶ τὰ γράμματα ἐτάφησαν εἰς τὸ βάραθρον τῆς πενίας καὶ τῆς ἀρκαείας; Καὶ πόσους τάχα σκελετώδεις καὶ φασματώδεις λεγεῶνας δὲν θ' ἀπετέλουν ἐκεῖνοι ὅσοι οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἐν πάσῃ γῶρᾳ, βραδίως ἐννοήσαντες τὰ ἐπιβουλα δελεάσματα τῆς Κίρκης φιλολογίας καὶ δεσμῶται ἀπομένοντες παρὰ τὴν θέλησίν των εἰς τὰ κράτη τῆς, ἐταλάνισαν τὴν τύχην των, ὡς ὁ Θεόδωρος ἐκεῖνος ὁ Ἡρόδωρος, ὅστις εἰ καὶ ἐψωμίζετο παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, πρὸς ὃν ἀπέτεινε κολακευτικῶς τὸν περιβόητον στίχον:

Ἐμμανουὴλ παμβασιλεῦ, παρὰ σαράντα πέντε

συνησθάνετο τόσον ἀλγεινῶς τὴν ἀθλιότητά του καὶ κατηράτο τόσον γοερῶς τὴν τύχην του, διότι ἐξέλεξε τὸ ἐπαγγελμα τοῦ γραμματικοῦ ἐπὶ τῇ ἀρελῇ προσδοκῆ, ὅτι ἔμελλε δι' αὐτοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀψιλλῆ τὴν συντήρησιν:

Εἴτις ἂν ἔχη σήμερον ψωμὸν καὶ λοκατίνην
Ἐκεῖνος καὶ φιλόσοφος βήτωρ καὶ καλλιγράφος.
Τὶ δὲ λοιπὸν ἂν ἔμαθα τοῦ κόσμου τὰ βιβλία
Καὶ τὸ ψωμὸν ἐπιθυμῶ πότε νὰ τὸ χορτάσω;
Καλὸς ἐν' ὁ Λιθάνιος ἂν ἔχη καὶ χρυσάφιν.
Τὸν Ὀμηρον μ' εἰδίδασιν κ' ἐψόφου ἐκ τὴν πείναν.

Καὶ οἱ κλαυθμηρισμοὶ αὐτοῦ τοῦ πειναλιῶν γραμματικοῦ μοι ὑπενηθυμίζουσι τὴν παρατήρησιν γυδαίου τινὸς ἀγωγιάτου, ὅστις ἰδὼν κατὰδικον ἀπαγόμενον εἰς τὴν εἰρατὴν, ἠρώτησε τί ἐγκλημα ἔπραξε, μαθὼν δὲ ὅτι εἶχε διαπράξῃ πλαστογραφίαν, ἀποῦ ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ἐξήγησιν περὶ τοῦ εἶδους τῆς ἐγκληματικῆς ταύτης πράξεως ἣν ἠγόει: «Βλέπεις, εἶπεν οἰκτεῖρων αὐτόν, αὐτὰ ἔπραξε διὰ νὰ γνωρίζῃ γράμματα.» Καὶ μετὰ τὴν φιλοσοφικὴν ταύτην σκεψίν του ἀπῆλθεν τὸν χαριστικῶς καὶ ὑπερήφανος διὰ τὴν ἀγραμματοσύνην του.

Μία ὑπῆρχε παρηγορία εἰς τοὺς ἀδικουμένους αὐτοὺς καὶ παραγνω-

ρίζομένους ἄνδρας. Ὁ Ἑλληνισμὸς εἶνε δύναιμις κεντρόφουξ, κατὰ τοὺς ἀρχαίους δὲ καὶ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ὁσάκις ἠσφυκτία εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ καὶ ἐρθινεν ἐν ἀδρανεῖα καὶ μικροπραγμοσύνη, ἐξεχύνετο εἰς τὰ ἔκτος καὶ ἔδημιούργει ἐστίας δράσεως ἐκπολιτιστικῆς, ὧν ἡ λάμψις ἐπισκίασε πολλάκις τὴν τῆς μητροπόλεως. Ἐκεῖ ἀπεδήμουν καὶ εὕρισκον καταφυγὴν καὶ προστασίαν οἱ ἐν τῇ κυρίᾳ πατριδί παραμελούμενοι ἐργάται τῆς διανοίας. Ἐστία δὲ τοιαύτη φαινοτάτη καὶ πανένδοξος, δημιούργημα θαυμασίον τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἐκθρέψασα καὶ προστατεύσασα καὶ ἀναδείξασα πληθὺν ἐπιφανῶν σοφῶν καὶ συγγραφέων, ὑπῆρξεν ἡ πόλις αὕτη, κτίσμα τῆς μεγαλοφυίας τοῦ υἱοῦ τοῦ Φιλίππου, ἡ πόλις τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία ἐπέδρασεν οὐ μόνον ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς παγκοσμίου φορᾶς τῶν πραγμάτων. Ἐδῶ ἡ ἑλληνικὴ διάνοια δεξιῶς καὶ εὐδοκίμως ἐγκεντριθεῖσα καὶ ῥιζοβολήσασα καὶ ἀπορροφήσασα τὰ ξένα στοιχεῖα, ἐξέλαμψε τηλαυγῆς καὶ ὑπὸ τὸ φῶς αὐτῆς προήχθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι. Ἐδῶ αἱ ὑψηλαὶ ἔννοιαι τοῦ Πλάτωνος εὗρον διερμηνεῖς ἀποδόντας εἰς αὐτὰς νέαν καὶ πρακτικωτέραν ἴσως διατύπωσιν. Ἐδῶ τὰ θεῖα ῥήματα τοῦ χριστιανισμοῦ εὗρον διὰ τῆς Ἑλληνίδος φωνῆς τὴν εὐγλωττον αὐτῶν ἐξήγησιν· ἐδῶ ἀνεπτύχθησαν αἱ μεγάλαὶ αὐτῶν ἀρχαί· ἐδῶ διεμορφώθη ἡ πνευματικὴ αὐτοῦ διδασκαλία καὶ διὰ τῶν ἐξόχων τῆς Ἐκκλησίας φωστήρων ἐθεσπίσθησαν τὰ δόγματα, ἅτινα διαδοθέντα καὶ κατισχύσαντα μετέβαλον τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου. Καὶ ὅτε ἐπῆλθον χρόνοι δυσμενέστεροι καὶ τὸ πνεῦμα ὑπεχώρησε καὶ κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ ὄγκου τῆς βίας, καὶ τῆς βαρβαρότητος ὁ χεῖμῆρος κατέκλυσε τὰς ἐστίας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὰ σπέρματα τῶν εὐγενῶν κλίσεων καὶ παραδόσεων δὲν ἀπωλέσθησαν, ἀλλὰ λανθάνοντα ὑπὸ τὴν γῆν ἐπὶ αἰῶνας ἀνεβλάστησαν πάλιν, ἅμα τῇ πρώτῃ χαρκαυγῇ τῆς ἐλευθερίας, καὶ πάλιν εἰς τὴν χώραν ταύτην τὴν νεολόρροντον, ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπετέλεσεν ἐν τῶν εὐγενεστάτων καὶ σπουδαιωτάτων αὐτοῦ κέντρων. Ἐνταῦθα συγκεντρούμενος ἀπὸ ἔως καὶ δυσμῶν καὶ ἀπὸ πάσης ἄκρας τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, δούλης καὶ ἐλευθέρης, ἔκ τε τοῦ Πίνδου καὶ τοῦ Πηλίου καὶ τοῦ Ταυγέτου, ἔκ τε τοῦ Ἴονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου ἔκ τε τῶν χωρῶν, ὅπου ῥεεῖ ὁ Στρυμῶν καὶ τῶν πεδίων, ὅπου κελαρύζει ὁ Μίλης, ἔκ τῆς μυρσθόλου Χίου καὶ ἐκ τῆς ἀρροστεροῦς Κύπρου καὶ ἐκ τῆς μεγαθύμου Κρήτης, παρέχει διὰ τῆς κοινῆς ἐνεργείας του καὶ τῆς ἀλληλεγγύης εἰκόνα ἐναργῆ τῆς σθεναρᾶς αὐτοῦ καὶ θαυματουργοῦ ἐθνικῆς ἐνότητος. Τὴν χώραν ταύτην ἡ Ἑλληνικὴ φιλογένεια ἐξελέξατο ὡς κατ' ἐξοχὴν κατοικητήριον αὐτῆς, ἐν τῇ καθόλου δὲ παραδειγματικῇ ἀμιλλῇ τῶν ἔξω τῆς Ἑλλάδος Ἑλλήνων οἱ ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ζῶντες ὁμοεθνεῖς ἐπρώτευσαν ἀείποτε περὶ τὴν γενναίαν καὶ μεγαλόφροναν μέριμναν ὑπὲρ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς προόδου τῆς μητρὸς πατριδος. Πᾶσα χαρκαυγὴ ἐν ὧρα κρίσιμῳ ἐκείθεν ἐξενεγθεῖσα ἐδῶ ἔσχε τὴν ζωηροτάτην ἀπήχθησιν, καὶ πᾶσα στιγμή ὅπως οὐδὲν σοβαρὰ καὶ ἐπίσημος τοῦ ἐθνικοῦ βίου ἐσημειώθη ἐνταῦθα δι' αὐθορμητῶν καὶ περιφανῶν θυσιῶν. Ἐδῶ πολλάκις ἡ παιδεία καὶ ἡ τέχνη ἠτήσαντο προστασίαν

καὶ ἐνθάρρουνσιν, τὸ ἀποτέλεσμα δὲ οὐδέποτε διέψευσε τὰς ἑαυτῶν προσδοκίας. Διότι ἂν ἔλειψαν οἱ Πτολεμαῖοι ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου, οἱ νεώτεροι χρόνοι ἀνεδείξαν ἕτερα ὀνόματα κλεισθέντα διὰ τῆς ἐλευθεριότητος καὶ τῆς φιλομουσίας, διὰ τῆς εὐγενοῦς αὐτῶν μερίμνης περὶ πασῶν τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν τῆς οὐλῆς πατρίδος. Δὲν ἀναφέρω τὰ ὀνόματα ταῦτα ἔν πρὸς ἓν, φοβούμενος μήπως προσκρούσω εἰς τὰ μετρούφρονα αἰσθήματα τῆς εὐγενοῦς ταύτης ὀμηγύρεως· ἀλλὰ καὶ δὲν δύναμαι νὰ παρασιωπήσω ἓν, ὅπερ ἀκουσίως ἀνέρχεται ἐπὶ τὰ χεῖλη μου τὴν στιγμὴν ταύτην, ὄνομα, ὅπερ μετ' ἰδιόζοντος σεβασμοῦ προφέρεται ἐκεῖ πέραν, τὸ ὄνομα τοῦ ἐριτίμου πρεσβύτου καὶ γεραροῦ προέδρου τῆς ὑμετέρας κοινότητος, ὅστις τὴν ἀγνὴν φιλοπατρίαν ἀνήγαγεν εἰς περιωπὴν θρησκείας, τὸ ὄνομα τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ.

Μὴ ξενισθῆτε λοιπὸν, μηδὲ δυσανασχετήσητε, ἂν τῶν γραμμῶν καὶ τῆς πνευματικῆς ἐν γένει κινήσεως ἀντιπρόσωποι προστρέχουσιν ἐλάχιστοι ἐδῶ, ἐπιζητοῦντες τὴν ὑμετέραν συνδρομὴν καὶ ὑποστήριξιν, συγχρότερον δὲ ἢ ἄλλοτε κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους. Ἄν εἰς περιστάσεις ὁμαλὰς καὶ συνήθεις ἡ τύχη αὐτῶν δὲν ἦτο ζηλευτὴ, φαντάσθητε πόσον εἶνε ἄχαρις εἰς περιστάσεις ἀνωμάλους καὶ δυσαρέστως ἐκτάκτους, ὅτε αἱ ἔθνικαί ἀποτυχία καὶ αἱ θλίψεις ἐπέρχονται ραγδαία, ὅτε αἱ ὑλικά ζήμια ὀξύνουσι τὴν δυσθυμίαν καὶ τὴν δυστροπίαν, ἡ συναίσθησις δὲ τῆς σοβαρᾶς παθήσεως ἐξ ἧς πάσχει ὁ ἔθνικὸς ὀργανισμὸς, τῆς πιστοποιουμένης διὰ τοσοῦτων λυπηρῶν συμπτωμάτων, καθιστᾷ ἀπρόθυμον καὶ ἀνόρεκτον τὴν ψυχὴν πρὸς πᾶσαν πνευματικὴν ἀπόλαυσιν. Καὶ τοιαύτη δυστυχῶς εἶνε ἡ σημερινὴ κατάστασις, ὡς πάντες γινώσκετε.

Αἱ δέκα πληγαὶ τοῦ Φαραῶ πρὸ πολλοῦ μετηνάστευσαν ἐκεῖ πέραν, δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανόν τινες ἐξ αὐτῶν νὰ πολιτογραφηθῶσι, καὶ ν' ἀποκτήσωσι, ἐπὶ τινὰ τοῦλάχιστον χρόνον, τὴν ἰθαγένειαν διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως. Τὰς δὲ ἐπτὰ ἰσχνὰς ἀγγελάδας, ἃς εἶδε κατ' ὄναρ ὁ ἕτερος ἐκεῖνος μονάρχης τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰωσήφ ἀφῆκα ἀπερχόμενος νὰ βόσκωσι παρὰ τοὺς καλάμωνας τοῦ Κηφισσοῦ, φόβος δὲ ὑπάρχει μήπως παραμένουσαι τεκνοποιήσωσιν ἀξιοθρήνητον ἀγέλην. Τὰ αἷτια δὲν τὰ ἐξετάζω· οὐδ' εἰς ἐμὲ ἀπόκειται τὸ τοιοῦτον, οὐδ' ὁ τόπος ἄλλως τε καὶ ὁ χρόνος εἰσι πρὸς τοῦτο κατάλληλοι. Τοῦτο μόνον δύναται τις ἐν παρόδῳ ἀνεπιφυλάκτως νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι μία δὲν εἶνε ἡ ἀφορμὴ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον συρροὴ περιστάσεων, ἀπολήξασα εἰς τὴν γένεσιν πολλὰπλῶν αἰτίων.

Διότι ὁ ἀλλάστωρ δαίμων ὁ ἐπιζητῶν τὸν ὄλεθρον εἴτε τῶν ἀτόμων κατ' ἰδίαν, εἴτε ἔθνους τινὸς συλλήθδην, δὲν μεταχειρίζεται ἔν μόνον μέσον συνήθως, ἀλλὰ διὰ παντοίων ἐπιβουλῶν καὶ εἰσηγήσεων καὶ διὰ κόπων πολλῶν προσπαθεῖ ν' ἀγάγῃ τὸ θῦμα του εἰς τὸν ὄλεθρον. Γέρων χωρικὸς μοί διηγήθη ποτὲ εὐφυᾶ μῦθον, ὃν πολλὰκις ἀνεπόλησα κατὰ τὰς κοινὰς δοκιμασίας τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν. Ὁ διάβολος ἔπεισε κάποιον κακοποιὸν καὶ τὸν ἔκαμε κουμπάρον, τὸν παρεκίνησε δὲ νὰ πράττῃ πᾶν ὅ,τι ἤθελε, διαβεβαιώσας αὐτὸν περὶ τῆς προστασίας εἰς πάσας τὰς

δυσκόλους στιγμάς. Βέβαιος εκείνος περί τῆς ἀτιμωρησίας του, διέπραξε παντοῖα ἀθεμιτουργήματα καὶ πάντοτε τῷ ὄντι κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ ἐπικαλούμενος τὴν συνδρομὴν τοῦ διαβόλου, ἕως ὅτου τέλος μίαν ἡμέραν συνελήφθη καὶ ἤχθη εἰς τὰς φυλακὰς. Ἐκεῖ προσεκάλεσε τὸν κουμπάρον του, ὅστις ἐμφανισθεὶς ἐν τῷ ἄμα τοῦ εἶπε νὰ μὴ φοβῆται. Ἐν τοσοῦτῳ ἐδικάσθη καὶ καταδικάσθη εἰς θάνατον. Ἐκραξε καὶ πάλιν τὸν κουμπάρον του καὶ πάλιν οὗτος ἐμφανισθεὶς τὸν καθησύχασεν. Ἄλλ' ὅμως ἦλθε καὶ ἡ ἡμέρα τῆς ἐκτελέσεως καὶ ὁ δῆμιος προσελθὼν, τὸν παρέλαθε διὰ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὸ ἱκρίωμα.

—Κουμπάρε ! ἀνεφώνησε περιδεὴς ὁ κατὰδικος.

—Ἐδῶ εἶμαι, μὴ φοβῆσαι, ἀπήντησεν ὁ διάβολος.

Ἐδηγήθη εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, καὶ καθ' ὁδὸν πάλιν ὁ κουμπάρος ἐνεφανίσθη εἰς τὴν πρόσκλησίν του καὶ τὸν ἐνεθάρρυνεν. Ἄλλ' ὅτε ἀνῆλθε τὴν ἀπαίσιον κλίμακα καὶ εἶδε ὅτι ὀλίγα ὑπελείποντο αὐτῷ στιγμή καὶ μέγρις ὅτου ὁ φονικὸς βρόγγχος περισφίγγῃ τὸν τράχηλόν του, ἐπεκαλέσθη διὰ τελευταίαν φωνὴν ἀπελπιστικῶς τὸν προστάτην του.

—Τί περιμένεις λοιπόν ; δὲν θὰ μὲ λυτρώσῃς ; τὸν ἠρώτησε τρέμων.

—Σκύψε ὀλίγον νὰ ἰδῆς τί βλέπεις ἀποκάτω, εἶπε μειδιῶν ὁ κατηγορούμενος κουμπάρος.

Ὁ κατὰδικος προσέκυψεν ἐκ τοῦ ἱκρίωματος, παρετήρησε καὶ ἀπήντησε :

—Βλέπω ἓνα σωρὸν παλιοπαπούτσα.

—Ὅλα αὐτά, εἶπε τότε χαιρεκάκως ὁ πονηρὸς, τὰ ἐχάλασα ἐγὼ διὰ νὰ σὲ φέρω ἐδῶ ὅπου σὲ ἔφερα.

Καὶ καγγάσας σαρωτικῶς τὸν ἀφῆκεν εἰς χεῖρας τοῦ δημίου.

Πολὺ φοβούμεναι, Κύριοι, μήπως ἀνάλογόν τι συνέβη καὶ εἰς τὴν πατριδα μας, ὁ κουμπάρος δέ, ὅστις ἀνέλαθε νὰ μᾶς ἀποπλανήσῃ ἀπὸ τὴν εὐθείαν τρίβον φαίνεται δυστυχῶς ὅτι εἶχεν ἀπεριόριστον πίστωσιν εἰς τὸν παπουτσήν του.

Ἐν τῶν αἰτίων τῶν συντελεσάντων κυριώτατα ἴσως εἰς τὸ κακὸν ἀποτέλεσμα, ὑπῆρξεν ἡ ὑποτίμησις τῆς ἀγαθοεργοῦ ἰσχύος τῆς πνευματικῆς ἐργασίας· ἔλειψε παρ' ἡμῖν ἡ βαθμιαία καὶ συστηματικὴ μόρφωσις, ἡ ἀπ' αὐτῆς τῆς κοιτίδος ἀρχομένη, δι' ἧς γαλουρούμενα τὰ ἔθνη συνειθίζουσιν ἐνωρὶς ν' ἀποκτώσι σαφεῖ καὶ ἀκριβεῖ τὴν ἰδέαν τῶν δικαιοματίων καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου. Ὁ ἀείμνηστος Ὀδυσσεὺς τῆς νέας Ἑλλάδος, ὁ ὀξυνοῦστατος γέρον Κολοκοτρώνης τὸ εἶπεν εἰς τὸν Καποδίστριαν. — «Μοῦ ἐχάλασε τὴν Ἑλλάδα, κόντε μου, τοῦ εἶπεν εἰς τὴν ἀρετῆ του γλώσσαν, ἐπειδὴ ἠθέλησε νὰ κάμῃ τὸν τόπον διὰ μῆς φράγκικον». Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ πολυπειροῦ προσηύτου, ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἔπρεπε νὰ εἰσαχθῇ βαθμηδὸν καὶ κατὰ δόσεις, διὰ νὰ ὀριμώσῃ καὶ τελεσοφρήσῃ. Ἀπεναντίας ἠκολουθήσαμεν τὴν ἀντιθετὸν μέθοδον, τὴν μέθοδον τῆς ἀθρόας καὶ ἀνεξετάστου εἰσαγωγῆς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἐλευθεριῶν καὶ ἐσπαταλήσαμεν ἀμφοτέρωτα κατὰ ὡς ἄσωτα μείρακια ἐνωρὶς χειραφετηθέντα. Ἀπεδέχθημεν μὲ ἔλα-

φράν συνείδησιν τὸ ἔργον τῆς συστηματοποιήσεως καὶ ἀπεβλέψαμεν εἰς τοὺς τύπους μᾶλλον παρὰ εἰς τὴν οὐσίαν. Ἀμελεία καὶ ἀνοχή ἀξιοκατάκριτος ὑπῆρξεν ὁ κανὼν τῆς ἐνεργείας ἡμῶν περὶ πάντα, ἑλλειψίς δὲ κυρίως τοῦ συναίσθηματος τῆς εὐθύνης, τῆς ἐννοίας τοῦ συνδέσμου καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς ἀποβλεπούσης ὅχι εἰς τὴν ἰδιοτέλειαν, ἀλλ' εἰς τὸ γενικώτερον συμφέρον. Τὴν ἀνοχὴν ταύτην χαρακτηρίζει ἀνέδωτον πιστότατον, τὸ ὅποιον ἔτυχε ν' ἀκούσω ἐκ στόματος ἀνδρὸς φιλαλήθους καὶ κατὰ πάντα εὐυπολήπτου. Εἶχε χρηματίσει οὗτος πρόεδρος ἐπιτροπῆς ἐθνικῆν ἐργούσης ἀποστολήν. Ἡ ἐπανάστασις ἤκμαζεν εἰς τὰς ἀπελευθερωθείσας ὀλίγον μετέπειτα ὑποδοῦλους ἐπαρχίας, νέοι δὲ τινες ἐνθουσιώδεις καὶ φιλοπάτριδες ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, θέλοντες νὰ μετάσχῃσι τοῦ ἀγῶνος, ἀπετάθησαν πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν, ὁ πρόεδρος δὲ αὐτῆς, ταῦν ἐπίσημον κατέχων ἀξίωμα ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἔκρινε καλὸν νὰ συμβουλευθῆ ἑπὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης τὸν πρωθυπουργόν. Ὁ πρωθυπουργὸς ἀνὴρ φιλόπατρις καὶ ἀγγιχνοῦστατος, διεκρίνετο διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ βίου καὶ τὰ ὅλως δημοκρατικὰ του ἥθη ἢ αἰθούσα τῆς οἰκίας του ἦτο πάντοτε πλήρης ἀνθρώπων παντοίων ἐπαγγελμάτων, οἰκειότατα μετ' αὐτοῦ συνδιαλεγομένων, εἰς τρόπον ὥστε διὰ νὰ συνομιλήσῃ κατ' ἰδίαν μετὰ τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ τόσον σοβαροῦ καὶ ἐμπιστευτικοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, ἐδέησε νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἰδιαιτέρον του γραφεῖον, συγκαίμωνον μετὰ τῆς αἰθούσης δι' ὑλοσφράκτου θύρας. Ἐκεῖ ἐνῶ συνωμίλου, ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς εἶδεν ἀνοιγομένην τὴν θύραν ταύτην, μίαν δὲ κεφαλὴν ἀνδρὸς ἀγνώστου προκύπτουσαν ἐξ αὐτῆς, ἀκρωμένην ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὴν συνδιάλεξιν καὶ πάλιν ἀποσυρομένην. Ἡ ὀχληρὰ αὕτη καὶ ἀδιάκριτος ἐμφάνισις δις καὶ τρίς ἐπαναληφθεῖσα, ἐσκανδαλίσει τὸν πρόεδρον τῆς ἐπιτροπῆς, ὅστις ἀπέτεινε περὶ τούτου παρατηρήσεις πρὸς τὸν πρωθυπουργόν.

— Ἄς τον νὰ χαθῆ!... εἶπεν οὗτος δυσανασχέτων. Εἶνε ἓνας παληάνθρωπος, ἓνας μασκαρᾶς!...

Ἄρῳ ἔληξεν ἡ συνέντευξις, ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του, εἶχε δὲ μόλις καθίσει εἰς τὸ γεῦμα, ὅτε ἀνηγγέλθη αὐτῷ ἡ ἐπίσκεψις ἀγνώστου κυρίου, ἐρχομένου ἐκ μέρους τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ὁ πρόεδρος ἐγερθεὶς ἐκ τῆς τραπέζης, ἐδέχθη τὸν ἐπισκέπτην εἰς τὸ γραφεῖόν του, τὰ μέγιστα ὅμως ἐξεπλάγη ἰδὼν ὅτι οὗτος ἦτο ὁ ἀδιάκριτος ὠτακουστὴς τοῦ γραφείου τοῦ πρωθυπουργοῦ. Προχωρῶν μὲ μειδίαμα ἐμφαντικὸν εἰς τὰ γείλη ὁ κύριος οὗτος:

— Ἐρχομαι, εἶπεν, ἐκ μέρους τοῦ κυρίου πρωθυπουργοῦ, ὅστις μὲ διεβεβαίωσεν, ὅτι σὰς ὠμίλησε σήμερον περὶ ἐμοῦ.

Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τὸν προσέβλεψεν ἀπορῶν.

— Καμμίαν ἄλλην συνομιλίαν δὲν ἐκάμαμεν μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ περὶ ὑμῶν, ἀπήντησε μετ' ἀπροσπονήτου εὐλικρινείας, εἰμὴ ταύτην ἐπειδὴ σὰς εἶδα ἀνοίξαντα ἐπανειλημένως τὴν θύραν τοῦ ἰδιαιτέρου του γραφείου, ὅπου εἶχον ὅλως ἐμπιστευτικὴν συνδιάλεξιν, τὸν ἤρωτησα ποῖος εἶσθε καὶ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι εἶσθε ἓνας παληάνθρωπος, ἓνας μασκαρᾶς...

Ὁ ἐπισκέπτης ἀπῆλθε τεθορυβημένος καὶ κατησχυμμένος.

Ἔννοεῖτε τώρα τί εἶχε συμβῆ· ἦτο οὗτος ἐκ τῶν χυδαίων ἐκείνων κηφήνων τῶν περισχινοῦντων τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἡμέρας, ὅστις ἰδὼν τὸν πρόεδρον τῆς ἐπιτροπῆς, ἄνδρα πλούσιον καὶ ἐλευθέριον, ἐρχόμενον εἰς τὸν οἶκον τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ ὑποπτεύσας τὴν αἰτίαν, ἐσκέφθη νὰ ἐπωφεληθῆ τῆς περιστάσεως καὶ παρεκάλεσε φορτικῶς τὸν πρωθυπουργὸν νὰ τὸν συστήσῃ ὡς κατὰλληλον δι' ἐπαναστατικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐπὶ σκοπῶ ἀργυρολογίας, ἢ πετωμάτων, ὅπως ἐλέγετο εὐφυῶς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ πρωθυπουργὸς γινώσκων καλῶς τὸ ποῖόν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν τὸ ἔπραξεν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ τὸν ἐχαρκατήρισεν ὡς ἔπρεπε καὶ κατ' ἀξίαν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς ἐπιτροπῆς. Ἐν τούτοις δὲν εἶχε τὸ θάρρος ν' ἀποδιώξῃ διὰ λακτισμάτων ἐκ τοῦ οἴκου του τοιοῦτο κἄθαρμα, ἀλλὰ τὸν παρέπεμπεν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς ἐπιτροπῆς μὲ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι τὸν ἐσύστησε καὶ ἐκεῖ ἄς σκοτιζέται! Μεταφέρατε τώρα τὸ ἠθικὸν ἐξαχόμενον τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου καὶ θὰ καταλήξετε ἀσφαλῶς εἰς τὸ περιβόητον ἀπόρρηγμα, τὸ διερμηνεῦον ὀλόκληρον τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τῆς νεοελληνικῆς ἀναληθισίας: «Τί μὲ μέλει ἐμέ;.. ἐγὼ, ἀδελφέ, θὰ διορθώσω τώρα τὸ ρωμέϊκο;»

Παρεξέβην, κατὰ παράθεσιν τῆς δηλώσεώς μου, καὶ ἠκολούθησα πρὸς στιγμὴν τὴν ἀποπλάνησιν καὶ λοξοδρομίαν τῆς ἐθνικῆς πορείας διὰ νὰ ἔλθω εἰς τὸ κεράλαιον τῶν γραμμάτων. Ὁ αὐτὸς κανὼν ἴσχυσε καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν. Συντέλεσεν αὕτη σθεναρῶς εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ οἰκοδομήματος, ἀλλὰ δὲν τῇ ἐδόθη κατόπιν βοήθεια ἐπαρκῆς, ὅπως συντέλῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διασκευὴν καὶ τὴν ἐξωραίνσιν. Οἱ τύποι καὶ ἐδῶ ἐζημίωσαν ἐπικριτικῶς τὴν οὐσίαν· ἀπεδόθη προτίμησις εἰς τὴν ἐφήμερον λάμπριν τοῦ σωροῦ τῶν ἀγύρων τὴν θέλγουσαν ἀπλῶς τὴν ὄρασιν καὶ ὄχι εἰς τὸ ἡμερον καὶ ζωογόνον θάλπος ἐστίας, κανονικῶς συντηρουμένης καὶ εὐεργετικῶς ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπιδρώσης. Καλὰ βεβαίως εἶνε τὰ ἐργαστάσια τῆς παραγωγῆς ἐπιστημόνων· ἀλλὰ τὰ πάρα πολλὰ διπλώματα ἀρίουν ἐνίοτε τὴν ἐπιστήμην γυμνὴν καὶ ξεπαγωμένην· καλὰ καὶ τὰ σωματεῖα τ' ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἀμοιβαίαν μόρφωσιν, ἀλλ' ὅταν ταῦτα δὲν μεταβάλλωνται εἰς κοινοβουλευτικὴν προσπάθειαν, διὰ νὰ ἐξυμνωῦνται κατόπιν τὰ ρητορικὰ κατορθώματα τῶν μελῶν των, ὅπως ἢ ἀγόρευσις ἐκείνη τοῦ δημάρχου, τὴν ὁποίαν ἀπηθανάτισε τὸ περιβόητον δίστιχον:

Τότε ὁ κύριος δήμαρχος ἔβγαλεν ἓνα λόγον

Κ' ἡ ἄμαξα ἐστέκετο ὕπισθεν τῶν ἀλόγων.

Κανεὶς δὲν δύναται βεβαίως ν' ἀρνηθῆ ὅτι οἱ ποιητικοὶ διαγωνισμοὶ συμβάλλουσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐπίρρωσιν τοῦ ποιητικοῦ αἰσθηματος, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ διεξάγωνται κατὰ τρόπον ἐνθαρρύνοντα τὸν οἴστρον καὶ αὐτῶν τῶν καλογῆρων μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ ὑποβάλλωσι καὶ αὐτοὶ ποιήματα ἐναντίον τῶν ἡγουμένων συμβουλίων, ὅπως συνέβη εἰς μερικοὺς ἐξ αὐτῶν. Πολὺς ἀναντιρρήτως ὁ μισθὸς τῶν γεν-

ναιοδώρων ὅσοι ἀνήγειραν τεμένη πολυτελῆ καὶ περίγυρσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν, ἀλλ' ὁ μισθὸς αὐτὸς θὰ ἦτο πολὺ δικαιότερος ἀπὸ ἐκείνον τὸν ὁποῖον λαμβάνουν μερικοὶ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου μας, ἂν ἐξήσφαλιζέτο πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως ἢ ὑπαρξίς τῶν οἰκητόρων τῶν κτιρίων, καθότι ἄλλως εἶνε ἐνδεχόμενον ἡμέραν τινὰ ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀθηνᾶ νὰ κατέλθωσιν ἀπὸ τῶν πανυψήλων στύλων τῆς Ἀκαδημίας, ὅπου τόσον καιρὸν παραμένουσιν ὡς σκοποὶ, μάτην προσδοκῶντες τὴν προσέλευσιν ἀκαδημαϊκῶν καὶ νὰ καταρύγωσιν εἰς τὸ πλεῖστον Ὀφθαλμιατρεῖον, διὰ νὰ θεραπεύσωσι τὴν ἐκ τῆς μακρᾶς προσδοκίας παθοῦσαν ὄρασίν των.

Ὅταν τὴν τοιαύτην τροπὴν λάβῃ ἕνεκα γενικωτέρας ἐκτροχιάσεως ἢ παιδείας, ὅταν ἰδίως ταχθῇ αὐτὴ ὑπὸ τὴν ἄστροργον καὶ τυραννικὴν ἐποπτεῖαν τῆς μητροῦς Πολιτικῆς, οἱ καρποὶ αὐτῆς ἀποβαίνουσι πενιχροὶ καὶ ἀλυσιτελεῖς.

Παραμελεῖ τὴν ὑψηλὴν αὐτῆς ἀποστολὴν καὶ τυρβάζεται περὶ τὰ μικρὰ καὶ εὐτελῆ, ἐκτρέπεται εἰς τὴν σχολαστικότητα καὶ ἀφίνει τὴν ἡμιμάθειαν νὰ κυριαρχῇ. Τὴν στεῖραν αὐτὴν καὶ μικρολόγον παιδείαν ἔσχωψαν πολλοὶ εἰς πάσας τὰς ἐποχάς, ἀπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους μέχρι τοῦ Βολταίρου, χαριέστατα δὲ τὴν διακωμῶδει τὸ γραφέν ποτε περὶ τῶν σοφῶν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Μέλη τινὰ αὐτῆς, καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν ἀσχημότερων, ἀσχολούμενα περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ περιφήμου λεξικοῦ, προκειμένου περὶ τῆς λέξεως *écrevisse*, ἦτοι καρίδος, μετὰ μακρᾶς συνδιασκέψεως καὶ συζητήσεως, ἀπέληξαν εἰς τὸν ἐξῆς ὄρισμόν, ὅστις ἐφάνη αὐτοῖς ἄκρον ἄκτων τελειότητος: *Écrevisse, petit poisson rouge, qui marche à reculons*, ἦτοι μικρὸς ἰχθύς, ὅστις καρκινοβατεῖ. Διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον ἐν τούτοις, ἀπετάθησαν πρὸς τὸν συνάδελφόν των Κυβιέ, τὸν ἐξοχόν φυσιοδίφην καὶ καθυπέβαλον τὸν ὄρισμόν ὑπὸ τὴν ἐγκρισίν του. — Πολὺ ὠραία, ἀπήντησε μὲ λεπτὴν εἰρωνείαν ὁ μέγας ἐπιστήμων, ἐπιτρέψατέ μοι μόνον μερικὰς μικρὰς παρατηρήσεις· ἡ καρίς δὲν εἶνε ἰχθύς· ἡ καρίς δὲν εἶνε ἐρυθρά, ἡ καρίς δὲν καρκινοβατεῖ· κατὰ τ' ἄλλα, ὁ ὄρισμός σας εἶνε ὄντως θαυμασίος. Ὅταν ἡ σοφία, ἡ ἐπίσημος μάλιστα καὶ ἀνεγνωρισμένη καὶ προνομιοῦχος, ἄλιευτὴ τοιαύτας καριδᾶς, φυσικὸν εἶνε νὰ πολλαπλασιασθῶσιν εἰς τὸ κράτος τῆς τὰ ὕστρακὸδερμα καὶ τὰ μαλάκια.

Εὐτυχῶς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ ἑλληνικὴ τέχνη, ἐὰν ἐξημιώθησαν ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀκαταστασίας καὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτελέσωσι τὸν ἐκπολιτιστικὸν αὐτῶν προορισμόν, δὲν ἐνεκρώθησαν ὅμως καὶ δὲν ἐτάφησαν εἰς σκοτεινὸν κευθμῶνα. Ὁ γυμὸς τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῶν στελέγους εἶνε ἀρετὰ ἰσχυρὸς καὶ ζωτικὸς, ὥστε καὶ ἀδρανῶν ν' ἀντέγῃ εἰς τὸν παγετὸν τῆς ἀδικασίας καὶ ἐν διδομένῃ στιγμῇ νὰ μεταδίδῃ ζωὴν καὶ σφρῆγος εἰς νέαν βλάστησιν. Σημεῖα εὐοίωνα νέας περιόδου ἐκλάμψεως τοῦ ἔσσει ἀμαίου καὶ ἀγῆρω ἑλληνικοῦ πνεύματος ἤρχισαν νὰ παρατηρῶνται, σημεῖα μὴ λαμβάνοντα εἰμὴ τοὺς πετυφλωμένους ἐκ τῆς ἀπαισιοδοξίας. Ἡ πνευματικὴ κίνησις ἀρχίζει νὰ καθιστᾶται ζωηρότερα, ἐκλέγουσα ἅμα πορείαν μᾶλλον μεθοδικὴν καὶ πρακτικὴν.

Ὁ τύπος, ὅ,τε καθημερινὸς καὶ περιοδικός, ὅστις εἶνε ἡ δημοτικωτέρα καὶ ἀμεσωτέρα αὐτοῦ ἐκδήλωσις, παρουσιάζει φαινόμενα προόδου ἀξιωματικῶς καὶ ὠμολογημένης. Πρὸ εἰκοσαετίας ἀκόμη — καὶ οἱ θεράποντες τοῦ τύπου οἱ κάμψαντες ὡς ἐγὼ τὸ ἀκρωτήριο τῆς τεσσαρακονταετίας καλῶς τὸ ἐνθυμοῦνται — ὁ τύπος ἀσύντακτος, ἀμόρφωτος, ἐνδεής, ὀκνηρός, ἤτο μᾶλλον θεματογραφία περιστρεφόμενη περὶ τὴν κομματικὴν ὑμολογίαν ἢ καταλαλιάν, μόλις δὲ καὶ ἐκ συγκαταβάσεως παρείχε φιλοξενίαν καὶ εἰς τὴν ἀτελῆ καὶ χονδροειδῆ χρονογραφίαν. Σήμερον ὁ τύπος ἤρχισε νὰ κατανοῇ τὸν προσρισμὸν του, μορφούμενος δὲ ὁσημέραι, παρακολουθῶν ὁσημέραι ἀγρύπνως τὴν σύγχρονον κίνησιν, καθίσταται ὁ διερμηνεὺς τῆς κοινῆς γνώμης καὶ ἀξιοῖ νὰ θεωρῆται ὡς ἡ τετάρτη ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐξουσία. Μὴ ἀποβλέψητε εἰς τὴν βιασιοπάθειαν αὐτοῦ, εἰς τὰς ὑφισταμένας ἔτι ἐν τῷ ὀργανισμῷ του ἀτελείας, εἰς τὰς ἐλλείψεις, αἵτινες προέρχονται ἐκ τῶν ἐπικρατουσῶν ἀκόμη ἐν τῇ κοινῶνι ἡμῶν ἀνωμάλων συνθηκῶν· ἀφοῦ εἰσῆλθεν ἅπαξ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς προόδου, θὰ φθάσῃ ἡμέραν τινά, ταχύτερον ἴσως ἀρ' ὅ,τι νομίζομεν, τελειοποιούμενος βαθμιαίως, εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ περιωπῆν. Ποία ἤτο ἡ φιλολογία μας κατὰ τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον; Περιελάμβανε βεβαίως μερικὰ ὀνόματα σεβαστά, ἅτινα θὰ παραμείνωσι τιμώμενα· ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτῶν ἐστερεῖτο τῆς κραταιᾶς, ρηξικειλεύθου νεωτεριστικῆς δυνάμεως καὶ ἡ εὐθραυστος καὶ βραδυπύρος ναῦς τῆς φιλολογίας μας ἔπλεεν εἰς τὴν γλυκανάλατον λίμνην τοῦ ρομαντισμοῦ, δουλικῶς ρυμουλκουμένη ὑπὸ τοῦ ξένου πνεύματος. Σήμερον διὰ γενναίων προσπαθειῶν ἤρχισεν ἡδὴ ν' ἀποκτῇ αὐθυπαρξίαν καὶ φουσιγνωμίαν ἰδίαν, περιοριζομένη ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἐθνικοῦ βίου καὶ ἂν δὲν παρήγαγεν ἀκόμη ἔργα περιφανῆ, τὰ δοκίμια ὅμως αὐτῆς χρηστάς καὶ παρηγόρους ἐμπνέουσιν ἐλπίδας περὶ τῆς μελλούσης αὐτῆς προαγωγῆς. Ὁ σπινθὴρ τῆς τοιαύτης εὐελπίδος ἐξεγέρσεως καὶ ἀναπλάσεως παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν σκηνήν, φαινότατον μάλιστα ἐκεῖ καὶ ἐναργέστερον ὡς ἐκ τῆς ἀπ' εὐθείας σχέσεως τοῦ θεάτρου μετὰ τοῦ κοινού. Ἐπὶ τῶν σκηνίδων αὐτῆς ἀνῆρχοντο μέχρις ἐσχάτων οἱ τερατώδεις ἥρωες τῆς ἀγοραίας φαντασίας μετριωτάτων ξένων δραματοργῶν, φθηγγόμενοι ῥήματα ἀκατανόητα εἰς σπαρακτικὰς μεταφράσεις καὶ πράττοντες ἔργα ἀλλοπροσάλλως τραγικά, εἴτε ἀνεπιβάλλοντο μορμολύκεια ἔχοντα ἀξιώσεις ἰθαγενείας, ἥρωες σθηριζόμενοι εἰς δεκανίκια, οἵτινες ὑπὸ τὴν φουστανέλλαν ἢ τὴν χλαμύδα ἔκρυπτον τὰ διαβατήρια τοῦ Ἀρτανιάν ἢ τοῦ Μοντεγρίστου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως ἐφιλοτιμήθη τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ν' ἀποκτήσῃ ἰδίαν ἑθνικὴν ἀληθῶς σκηνήν καὶ ἤρξατο παράγειν ἔργα ἀναπαριστῶντα ἡθῆ ἐγχώρια, χαρακτῆρας γενεῶν καὶ οἰκείους αὐτῷ, εἰκόνας καὶ σκηνὰς εἰλημμένους ἐκ τοῦ συγχρόνου ἐθνικοῦ βίου, ἐξαίρουσας τὰ προτερήματα καὶ διακομφοδύσας τὰς ἐλλείψεις του. Τὴν τοιαύτην δὲ ἀναγέννησιν τῆς δραματικῆς τέχνης ἐνθουσιωδῶς ἐπεκρότησε τὸ κοινόν, διὰ τὸ ὅποιον τὸ Ἑλληνικὸν θεᾶτρον σήμερον ἀποτελεῖ ἐπιθυμητὴν ἀπόλαυσιν. Ἡ ἄλλοτε πλάνης

καὶ ἀνέστιος ἑλληνικὴ δραματικὴ τέχνη δὲν περιέρχεται τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ τὴν ἀλλοδαπὴν, ἐνθα ὑπάρχουσιν ὁμοειθῶν παροικίαι, τεινουσα δίσκον ἐπαίτου, ἀλλὰ παρέχει ὡς ἀντάλλαγμα τῆς χορηγομένης αὐτῇ ὑποστηρίξεως καὶ τρυφῆν καὶ ὠφέλειαν. Ἐὰν δὲ μὴ ἐντελῶς εἰσέτι χειραφετηθεῖσα, διατηρῆ ἀκόμη ἐν τῇ σκηνῇ μερικoὺς δανεικοὺς μαρκησίους καὶ ὑπολόμητας καὶ βαρωνίδας καὶ δουκίσσας, βεβαιώθητε ὅτι οἱ ξεπεσμένοι αὐτοὶ τιτλοφόροι, ἐκ δικαίας ἀνοχῆς χάριν τῶν μακρῶν αὐτῶν ὑπηρεσιῶν συντηρούμενοι, δὲν θὰ ἔχωσι διαδόχους, ἢ τοῦλάχιστον ἡ ἀριστοκρατικὴ αὐτῶν τεκνογονία θ' ἀναγκασθῆ νὰ παραδεχθῆ τὰ ἴθη τῶν Ἀθηναίων ἀστῶν τῆς Πλάκας καὶ τὴν ἐνδυμασίαν τῶν ἀγροτῶν τοῦ Μενιδίου.

Εἰς αὐτὴν ὅλην τὴν εὐτυχῶς ἀρξασμένην καὶ ὅλον ἐν γοργῶς προϊούσαν πνευματικὴν δρᾶσιν παρέσχον ὦθησιν οὐχὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῆς πολιτείας, ἥτις, ὡς προεῖπα, ἐφάνη ἀστόργως ἀμελῆς πρὸς τὴν πνευματικὴν τοῦ ἔθνους μόρφωσιν, οὔτε γὰρ ἡ ἐπιβεβλημένη αὐτῇ ἐκ τῶν καθηκόντων τῆς τυπικῆς καὶ ἐπίσημης μέριμνα ὑπὲρ τῆς παιδείας, μέριμνα, ἥτις, ὡς εἶδομεν, ἐκτροχιασθεῖσα ζημίαν μᾶλλον ἢ ὄφελος περιῆψεν, ἀλλ' ἡ θαυματουργὸς ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, ἡ κοινὴ ὀρθοφροσύνη τοῦ ἔθνους. Αὐτῇ ἡ ἐγκατεσπαρμένη εἰς τὰ ἄτομα δύναμις, ἡ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἀποτελοῦσα τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, μεγαλοουργεῖ μὲν ὁσάκις τύχη γενναίας συνδρομῆς καὶ προστασίας, ἐκ μέρους τῶν ταχθέντων ὡς ἐφόρων τῶν ποικίλων τῆς προόδου κλάδων, σώζει δὲ τοῦλάχιστον ἀπὸ τὸν τέλειον μαρasmus καὶ τὸν ὀλεθρον, ὅτε ἡ ἐπίσημος ἐνέργεια ραθυμῆ καὶ ἀπρακτεῖ. Ἀπὸ αὐτῆν τὴν ζωοποιὸν δύναμιν πρέπει νὰ προσδοκῶμεν ὄχι μόνον τὴν πνευματικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν ἀνάπλασιν, καὶ τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν.

Διότι μὴ νομίσητε, Κύριοι, ὅτι εἶμαι ἀπαισιόδοξος· μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθα ὡς Ἱερεμίας νὰ θρηνήσω διὰ τὰς πονηρὰς ἡμέρας ἃς διήλθομεν καὶ ἀκόμη διερχόμεθα καὶ ἐξογκώσω διὰ τῶν δακρῶν μου τὴν πλήμμυραν τοῦ ὑμετέρου Νείλου. Ἐὰν ἐξῆλθον τοῦ στόματός μου παράπονά τινα, καὶ μεμψιμοιρίαι καὶ θλιβεραὶ παρατηρήσεις διὰ τὰ μέγρι τοῦδε κακῶς προχθέντα, ἐπανέλαθα ὅ,τι κατ' ἰδίαν λέγεται· καὶ πρέπει νὰ λέγηται μεταξὺ τῶν ὁμοειθῶν τῶν ἐν ἀπαθείᾳ καὶ εἰλικρινεῖς ἐξεταζόντων τὴν κατάστασιν τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων. Αἱ κρίσεις, εἰς ἃς ὑπόκειται ὁ βίος τῶν τῶ ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν εἶνε δοκιμασίαι ἀσκούσαι καὶ διδάσκουσαι καὶ σωφρονίζουσαι διὰ τῆς πείρας, ὀξύνουσαι τὰ αἰσθητήρια αὐτῶν καὶ διαφωτίζουσαι τὸ πνεῦμα, ἡ ἀναγνώρισις δὲ τῶν σφαλμάτων καὶ ἡ ἔρευνα περὶ τῶν αἰτιῶν αὐτῶν εἶνε ἡ ἀσφαλεστάτη ἔνδειξις, ὅτι ἡ κρίσις παρήλθε καὶ ὅτι ἤρξατο ἡδὴ ἡ σῴτεια ἐργασία τῆς ἐπανορθώσεως. Ἐὰν ἐσώζοντο ἀκόμη εἰς τὴν χώραν ταύτην τὰ περιλάλητα μαντεῖα τῶν Αἰγυπτιακῶν θεοτήτων, θὰ μετέβαινον κ' ἐγὼ ὡς προσκυνητῆς εἰς αὐτὰ καὶ θ' ἀπέτεινα ἐκ περιεργείας διαφόρους ἐρωτήσεις περὶ πραγμάτων τὰ ὅποια ὀλίγον μὲν ἐνδιαφέρουν τὸ ἀνθρώπινον γένος, πολὺ δὲ ὡς ἡμᾶς τοὺς ζῶντας εἰς τὴν χώραν, ἣν πρὸ μικροῦ κατέλιπον. Καὶ θὰ ἐμάνθανον, ἐὰν θὰ λή-

ξωσι συντόμως αἱ καθάρσεις καὶ αἱ κωλυσιεργίαι, ἐὰν θὰ περάσῃ ταχέως ὁ συρμός τοῦ λαν-τένις καὶ τῶν γλωσσικῶν παραλογισμῶν, ἐὰν θὰ ληφθῇ πρόνοια νὰ καταβρέχωνται τακτικῶς οἱ δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν νεοφανέντων σοσιαλιστῶν. Ἀλλὰ περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἡμετέρας πατρίδος δὲν θὰ ἐξήτουν χρησμόν, διότι περὶ τῆς λαμπρότητος αὐτοῦ οὐδένα τρέφω δισταγμόν. Ἔθνος δις ἀνακύψαν ἐκ τῆς ἐξοντώσεως, δις ἀναστάν ἐκ τοῦ τάφου, δὲν εἶνε βεβαίως προωρισμένον νὰ ζῆ δαπανῶν ἀσκόπως τὰς ἰδικὰς του ἡμέρας καὶ τ' ἀλλότρια χρήματα, μεθ' ὅσα δὲ ἀντίξοα καὶ ἂν πράττωμεν ἡμεῖς, μεθ' ὅσα δυσάρεστα καὶ ἂν λέγωσι περὶ ἡμῶν οἱ ξένοι, τὸ ἔθνος αὐτὸ θὰ ἐπιτελέσῃ τὸν προορισμόν του, τὸν ἀναγεγραμμένον εἰς τὰ μυστηριώδη θέσφατα τῆς Προνοίας.

Δύναμεις τις ὑπερέτερα τῶν θνητῶν, ἀόρατος, ἀφθαρτος, μὴ ὑποκειμένη εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἐκφεύγουσα τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν ὑπουργῶν, τὴν ἀπληστίαν τῶν βουλευτῶν, τὴν μεροληψίαν τῶν δικαστῶν, τὴν καταλαλίαν τῶν δημοσιογράφων, διέπει μυστηριωδῶς τὴν πορείαν αὐτοῦ. Αὐτὴ διατηρεῖ τὸν ἀθάνατον σπινθῆρα τοῦ πνεύματος, αὐτὴ ὑποκινεῖ λεληθῶτως τὴν μεμονωμένην καὶ ἀτομικὴν δρασίαν, ἣτις γενικευομένη καὶ συνεννοημένη ἀποτελεῖ τὴν ἀκαταμάχητον ὄθησιν τῆς προόδου. Χαῖρε, ποτνία τοῦ Διὸς κόρη, γλαυκῶπις Ἀθηνᾶ! σὺ ὑπῆρξες καὶ σὺ θὰ εἶσαι διὰ παντός ἡ προστάτις τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς.

«Θνήσκουν οἱ ἄλλοι θεοί, ἀναφωνεῖ ἐνθουσιωδῶς περιφανῆς τῆς νεωτέρας Ἰταλίας ποιητής, καὶ μόνοι οἱ θεοὶ τῆς Ἑλλάδος οὐδέποτε δύουσιν· καθεύδουσιν εἰς τὰ στελέχη καὶ τ' ἄνθη τῆς γενεθλίου γῆς, ἐπὶ τῶν ὀρέων, τῶν ποταμῶν, καὶ τῶν αἰωνίων θαλασσῶν». Ἄν ἤρειπώθησαν οἱ ναοὶ σου, ἂν τῆς Προμάχου τὸ δόρυ δὲν βλέπωσι πλέον ἀστράπτον ὡς φωτεινὸν μετέωρον οἱ ἐκ Σουνίου προσπλέοντες, σὺ δὲν ἀπῆλθες, ἀλλ' ὁ αἰθριὸς αἰθῆρ τῆς ἐλληνικῆς γῆς ἔμεινεν ἡ προσφιλῆς σου κατοικία. Ἄς μὴ ἀνηγεύραμεν οἱ ἀχάριστοι νέα πρὸς σὲ τεμένη· ἄς παρημελήσαμεν τὴν λατρείαν σου, ἄς πωλώμεν ἐνίοτε οἱ ἱερόσυλοι τὰ σεπτὰ ὁμοιώματά σου εἰς τοὺς ξένους χάριν ὀλίγων κερμάτων. Μακρόθυμος σὺ ἐφορῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατοικητηρίου σου τὰς τύχας τοῦ ἔθνους σου τοῦ ἀγαπητοῦ, ἐν ᾧ νῦν δόκησας καὶ κατὰ τὰς κρίσιμους στιγμὰς κατεργασμένη ὑπὸ ἀλλοίαν ἄλλοτε μορφήν, ὡς ἔπραττες εἰς τὰ τρωϊκὰ πεδία, ὀδηγεῖς διὰ τῆς συμβουλῆς σου εἰς τὴν σωτηρίαν καὶ εἰς τὴν νίκην.

Ἀπάγασμα τῆς θείας ταύτης ἐμπνεύσεως εἶνε ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, τῆς ὁποίας τὰ εὐόαινα συμπτώματα ἤρχισαν ἤδη νὰ παρατηρῶνται, πανταχοῦ ὅπου ὑπάρχει καὶ ζῆ ὁ Ἑλληνισμός, καὶ εἰς τὴν γενεθλίον του γῆν καὶ εἰς τὰς θετάς του πατρίδας. Διότι εἶνε μὲν ἀληθῶς δύναμις κεντρόφυξ ὁ ἐλληνισμός, ὡς προεῖπα, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπώλεσε καὶ τὴν ἐτέραν αὐτοῦ κεντρομόλον δύναμιν, ἣτις συνδυαζομένη μετὰ τῆς ἄλλης ἀποτελεῖ τὴν ἀκατάβλητον ἰσχύν του. Τὸ αἶμα ἐξακοντιζόμενον ἀπὸ τῆς καρδίας εἰς τὰ ἄκρα, ἐπανέρχεται πάλιν ὑγιέστερον καὶ ζωτικώτερον εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐθνικῆς ζωῆς. Αἱ ἰδέαι διανύουσι τὸν μυστηριώδη κύκλον των, συνδέουσαι δι' ἀοράτου δικτύου ἐν κοινῇ θελήσει καὶ κοινῶ

πόθῳ τῆς προόδου τὰ διεσπαρμένα μέλη τοῦ ἔθνους. Ἡ ἐργασία ἤρξατο ἄς φαίνεται κυριαρχῶν ἀκόμη ὁ μαρασμός· τὸ ἔαρ δὲν ἀρχίζει ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν, ἣν προσδιορίζουσι τὰ ἡμερολόγια καὶ ἐνῶ ὁ χειμὼν ἐπεκτείνεται τὸν παγερόν του μανδύαν ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς τὰ κρύφια ἐργαστήρια τῆς φύσεως ζωογονοῦνται τὰ σπέρματα τῆς μελλούσης βλαστήσεως καὶ ὁ ζωηφόρος χυμὸς ἐξογκώνει τὰ γυμνά κλωνία τῶν δένδρων.

Ὁ νοῦς θὰ κατισχύσῃ τῆς ὕλης· αὐτὸς διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν θὰ μορφώσῃ, θὰ ἐξευγενίσῃ, θ' ἀποκαθάρσῃ, θὰ ρυθμίσῃ ἐπὶ τὸ βέλτιον ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ ὕλικου βίου τὰς συνθήκας. Πρέπει νὰ προαχθῶμεν πνευματικῶς διὰ νὰ εὐημερήσωμεν πολιτικῶς καὶ κοινωνικῶς. Ὁ καταπληκτικὸς θρίαμβος τῶν γερμανικῶν ὄπλων κατὰ τὸ 1870 ὀφείλεται ὄχι τόσο εἰς τὰ στρατηγικὰ σχέδια τοῦ Μόλτκε, ὅσον εἰς τὴν ἀφανῆ ἐργασίαν τοῦ Σάξονος, τοῦ Πρώσσου, τοῦ Βυρτεμβεργίου δημοδιδασκάλου. Ἡ παιδεία ἡ ἀληθής, ὄχι ἡ ἐπιδεικτικὴ ψευδομάθησις καὶ ἡ δοκησιοσοφία, ἀλλ' ἡ ὑγιής καὶ μεθοδικὴ διάδοσις τῶν γνώσεων, ἡ παιδεία ἡ παραγωγικὴ, ἡ διὰ τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καλλιεργοῦσα τὴν ἀνάπτυξιν τῶν εὐγενῶν ἰδεῶν, θὰ διαπλάσῃ τὴς χαρακτῆρας βαθμηδόν, θὰ ἐμπνεύσῃ τὴν συναίσθησιν καὶ τὴν λατρείαν τοῦ καθήκοντος, θὰ ποδηγετῇ τὴν πρόοδον, θὰ διέπῃ ὡς Μέντωρ πᾶσαν τὴν ἐθνικὴν ἐνέργειαν, κανονίζουσα ἀρμοδίως καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ πολιτεύματος τὴν σφύρα καὶ ὑγιᾶ λειτουργίαν. «Ζήτω τὸ Σύνταγμα ὅσον καὶ αἱ Πυραμίδες αὐταί!» ἔγραψεν ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος ἐπὶ τῆς πυραμίδος τοῦ Χέοπος, ὅτε πρὸ ἐτῶν ἐπεσεκέσθη τὴν χώραν ταύτην. Νὰ ζήσῃ τὸ Σύνταγμα! οὐδεὶς ἔχει ἀντίρρησην, ἀφοῦ μάλιστα ἠνδρώθη καὶ ἐμισοκόπησε χωρὶς νὰ εὐρεθῇ κανεὶς Ἡρώδης νὰ τὸ σφαγιάσῃ κατὰ τὴν νηπιακὴν του ἡλικίαν. Νὰ ζήσῃ τὸ Σύνταγμα, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ διαρκῆ καὶ ἀγρυπνον παιδαγωγόν του τὴν φρόνησιν, διὰ νὰ μὴ ἐκτρέπηται εἰς ἀτακτήματα. Καὶ ἐνθυμοῦμαι περὶ τούτου ἓνα σχεδὸν προφητικὸν λόγον, ρηθέντα ἀκουσίως εἰς ἀστείαν περίστασιν. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν νύκτα τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843, ὅτε ὁ Καλλέργης μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐπολιόρκει τὰ Ἀνάκτορα, τὸ ἐν αὐτοῖς ὑπηρετοῦν προσωπικὸν ἀνάστατον εἶχε προβάλει εἰς τὰ παράθυρα. Ζωγράφος τις Γάλλος, διαμένων ἐν τοῖς ἀνακτόροις χάριν τῆς ἐνεργουμένης τότε ἐσωτερικῆς διακοσμῆσεως τοῦ κτιρίου, διατελὼν εἰς ἐρωτικὰς σχέσεις μετὰ τινος θαλαμηπόλου, ἰδὼν γυναικᾶ τινὰ μόνην εἰς ἓν τῶν παραθύρων καὶ ἐλαβὼν αὐτὴν ὡς τὴν ἐρωμένην του, ἐπλησίασεν ἥρμα καὶ ἐποίησε χειρονομίαν πάρα πολὺ οικεῖαν. Ἄλλ' ἡ γυνὴ ἐκείνη ἦτο μία τῶν γερμανίδων δεσποινῶν τῆς ἀκολουθίας τῆς βασιλείσεως, στραφεῖσα δ' αἶφνης ἐκπληκτος ἐπὶ τῇ αὐθαδεῖα καὶ ἀποτεινομένη πρὸς τὸν ζωγράφον πτοηθέντα καὶ τεθορυβημένον διὰ τὸ λάθος του, εἶπεν αὐτῷ εἰρωνικῶς :

— Μήπως, κύριε, καὶ αὐτὴ ἡ ἐλευθερία περιλαμβάνεται εἰς τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ζητεῖ ὁ λαός :

Φεῦ ! πόσαι τοιαῦτα ἀλλόκοτοι καὶ τολμηρότατοι ἐλευθερία! δὲν

ἐλήφθησαν ἔκτοτε ἐν ὀνόματι καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Συντάγματος!

Κύριοι! τὸ συμπέρασμα μου ἀπὸ πολλοῦ ἐγένετο καταληπτὸν ὑπὸ τῆς νοημοσύνης σας. Προστατεύσατε τὸ πνεῦμα, ὅπως δράσῃ τελεσφόρως καὶ εὐεργετικῶς ἐπὶ τῶν τυχῶν τῆς κοινῆς πατρίδος, παράσχετε αὐτῷ βώμην καὶ θάρρος, ὅπως διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ εὐγενῶν ὅπλων ὑπερισχύσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἀνεγείρῃ νέα τρόπαια ἔθνικῆς δόξης. Ὁ ἔξω Ἑλληνισμός ἐπὶ ἄπασας τὰς δυσκόλους περιστάσεις τοῦ ἔθνικου βίου, ὁ μόνος τοῦ ἔθνους εἰλικρινῆς βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ. Ἐνῷ ἐκεῖ πέραν κόπτονται, μεμφιμοιροῦσι, θορυβοῦνται, ἀλλήλοσπαράσσονται, κενολογοῦσι περὶ τὰ εὐτελῆ καὶ χαμηλῆλα, ἐδῶ βασιλεύει αἰωνία καὶ γαληναία ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος καὶ φλογίζει τὰς ψυχὰς τὸ ἱερὸν αἶσθημα τῆς πρὸς αὐτὴν ἀγάπης. Ἐκεῖ πέραν κύπτει ταπεινὴ καὶ σχεδὸν κατασχυμμένη ἐπὶ τοῦ κοντοῦ ἡ ἔθνικὴ ἡμῶν σημαία κατὰ τὰς πενιχρὰς ἡμῶν παρατάξεις. Ἐδῶ κυματίζει ὑπερήφανος, σύμβολον ἅγιον ἱεράς δόξης παρωχημένης καὶ μελλούσης καὶ διὰ πᾶσαν τυχὸν ὕβριν πρὸς αὐτὴν γενομένην, ἀγέρωχος καὶ εἰς μόνην τὴν ἠθικὴν αὐτῆς ἰσχύν ἐπερειδομένη, ἀπαιτεῖ καὶ λαμβάνει περιφανῆ ἱκανοποίησιν. Καὶ ἡ κοινότης ὑμῶν ἡ ἀντιπροσωπεύουσα τὴν εὐγενεστάτην τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκδήλωσιν, τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ συνηγμένου ἀπὸ περάτων αὐτοῦ καὶ συνησπισμένου ἐν τῷ μεγάλῳ ὀνόματι τῆς πατρίδος, τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ δρώντος διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς εὐφροσύνης του, τοῦ πλουτιζόντος διὰ τῆς ἐντίμου ἰδιωτικῆς ἐργασίας, τοῦ εὐεργετοῦντος διὰ τοῦ πλοῦτου του, τοῦ τιμωμένου διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ ἐν τῷ κλήρῳ, ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἐν τῷ ἐμπορίῳ, ἐν παντὶ κλάδῳ τῆς βιωτικῆς συναλλαγῆς, ἡ κοινότης ὑμῶν ἡ σεμνονομένη δικαίως ὅτι περιλαμβάνει ὀνόματα περιφανῆ, ἀποκτήσαντα ἀναφάρετὰ δικαίωματα ἐπὶ τῆς ἔθνικῆς εὐγνωμοσύνης, ὀφείλει, ἐπομένη εἰς τὰς παραδόσεις της, νὰ πρωτεύσῃ ἐν τῇ φιλοτίμῳ καὶ ἐλευθερίῳ προστασίᾳ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, τῶν ἑλληνικῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Τὰς εὐμενεῖς δὲ ταύτας καὶ μεγαθύμους διαθέσεις ἄς ἐπιδείξῃ ἀπὸ τῆς ἐσπέρας ταύτης ἡ φιλόμουσος ὀμήγουρις πρὸς ἓνα ταπεινὸν θεράποντα τῶν γραμμάτων, συγχωροῦσα ἐπεικῶς αὐτὸν διότι ἀποτόλμησε νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιόν σας καὶ νὰ σᾶς κουράσῃ μακρογορῶν περὶ καθηκόντων, ἅτινα συναισθάνεσθε ἄνευ διδαχῆς καὶ ἐκτελεῖτε ἄνευ παρορμήσεων.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ ΑΝΝΙΝΟΣ

